

21/11/39

Cardes

สารกวีศิลป์สาทร

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๓๗ ISSN 0857-572X

พระนารายณ์ราชนิเวศน์

พระนารายณ์ราชนิเวศน์เป็นพระราชวังที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดให้สร้างขึ้นที่เมืองลพบุรี หรือปัจจุบันตั้งอยู่ที่ ตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งนอกจากใช้เป็นราชธานีแห่งที่ ๓ แล้ว ยังใช้เป็นที่พักประทับสำหรับ พักผ่อนพระราชอิริยาบถด้วยทำเลที่ตั้งในการสร้างพระราชวังแห่งนี้ดูจากภูมิประเทศและความเหมาะสมประการต่างๆ ดังจะเห็นได้จากตั้งเมือง ตั้งอยู่บนเนินสูงน้ำท่วมไม่ถึงทางทิศตะวันออกมีป่าไม้และภูเขา ตลอดจนลำธารที่สามารถทำน้ำมาใช้ในเมืองได้ ดังนั้นที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นก็ด้วยเหตุผลทางการเมืองนั่นเอง

เมื่อสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระราชวังที่เมืองลพบุรีก็ถูกทิ้งร้างมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์โปรดให้บูรณะและสร้างพระที่นั่งขึ้นใหม่ บางองค์ในบริเวณพระราชวังเดิม เพื่อเป็นที่ประทับและเป็นราชธานีแห่งที่ ๒ นอกเหนือจากกรุงรัตนโกสินทร์ ที่เป็นราชธานีอยู่ด้วยเหตุผลเดียวกับสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และพระราชทานนามว่า **“พระนารายณ์ราชนิเวศน์”**

ความสวยงามที่มหิราพใหญ่โตของพระนารายณ์ราชนิเวศน์ในสมัยพระนารายณ์มหาราชนั้นปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุและบันทึกของชาวฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาเมืองไทยสมัยนั้น ส่วนความสวยงามในสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น สามารถเห็นได้ในปัจจุบันซึ่งมีเนื้อที่กว้างขวาง

ถึง ๔๒ ไร่เศษ ผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าพระราชวังหันเข้าหาตัวเมืองส่วนด้านหลังติดแม่น้ำลพบุรี กำแพงพระราชวังก่อด้วยอิฐหรือปูน มีใบเสมาเรียงรายบนสันกำแพงตลอดด้วยความสูงราว ๕ เมตร ตรงมุมและตรงกึ่งกลางของกำแพงมีป้อมปืนเพื่อรักษาความปลอดภัย ให้แก่พระราชวัง มีทั้งหมด ๗ ป้อม แต่ละป้อมมีช่องและฐานสำหรับวางปืนใหญ่

ภายในพระราชวังมีกำแพงที่มีใบเสมาเช่นเดียวกับกำแพงล้อมรอบพระราชวังแบ่งเนื้อที่พระราชวังเป็นเขตพระราชฐานชั้นนอก เขตพระราชฐานชั้นกลาง และเขตพระราชฐานชั้นใน อาคารสถานที่สำคัญในพระราชวังมีอยู่ด้วยกันมากมาย โดยแบ่งออกเป็นพระที่นั่ง ๗ องค์ คือ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งวิมานเมฆ พระที่นั่งวิสุทธิวิจิตร พระที่นั่งไชยศาสตรากร พระที่นั่งอักษรสวรรค์ พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท และพระที่นั่งสุทธาสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีตึกพระเจ้าเหาหมู่ตึกสิบสองท้องพระคลัง อ่างเก็บน้ำโรงช้าง ทิมโรงทหาร ตึกพระประเทียบ และตึกเลี้ยงต้อนรับแขกเมือง นอกนั้นเป็นประตูด้านทิศต่างๆ ที่ออกแบบไว้เป็นแบบเดียวกันมีลักษณะเป็นพิเศษเฉพาะทางศิลปกรรมในรัชสมัยพระนารายณ์มหาราช คือประตูทางเข้าโค้งแหลม หลังคาซุ้มประตูเป็นจตุรมุข จั่วซุ้มประตูตกแต่งด้วยลายกระจังปูนปั้นเป็นลาย ซึ่งมีวิวัฒนาการจากดอกบัว และเป็นลวดลายตกแต่งสถาปัตยกรรมที่นิยมมากในสมัยนั้น

ปัจจุบันพระราชวังพระนารายณ์บางส่วนที่สร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งชำรุดทรุดโทรมลงไปตามกาลเวลา แต่ก็ได้รับการดูแลรักษาและการพัฒนาโดยกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ส่วนอาคารสถานที่ที่ก่อสร้างเพิ่มเติมในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ทุกประการ ต่อมาได้พัฒนาอาคารสถานที่ต่างๆ ให้เป็นสถานที่จัดแสดงศิลปโบราณวัตถุ หรือที่เรียกว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ โดยใช้หมู่พระที่นั่ง และตึกต่างๆ ภายในพระนารายณ์ เพื่อเป็นแหล่งวิทยาการแห่งใหม่ที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในดินแดนแถบนี้

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๓๗

สารบัญ

สิบทิศ...ศิลปากร	๒
รายงานพิเศษ...อุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนี	๖
รายงานพิเศษ...ประวัติชุมชนวัดอนงคาราม	๙
จากสนาม...แหล่งเกลือโบราณในแอ่งสกลนคร	๑๒
งานกรมศิลป์...ร่างพระราชบัญญัติสถาบันศิลปบัณฑิต	๑๕
บทความพิเศษ...คติกรรมสิทธิ์ที่ดิน ปัญหาการรังวัดที่ประชิดแนวเขตโบราณสถาน	๒๐
ชวนรู้...ครูผู้ประดิษฐ์ทำว่า	๒๓

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
 นายนิคม มุสิกคามะ
 นายสาโรช จารักษ์
 นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์
 นางประกอบ ลาภเกษร
 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์

บรรณาธิการ อำนวยการ

นางสมลักษณ์ เจริญพจน์

บรรณาธิการ

นางสาธิตี ชุ่มวรรณ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

กองบรรณาธิการ

นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์
 นางสาวกรสวรรณ มณีवास

นายชัยรัตน์ เลิศรัตนพร
 นางสาวสาธิตี รามรุ่งเรือง
 นางสาวรัตนศิริ สิงห์
 นางสาววันเพ็ญ พรเลิศดี
 นางสาวกุลทรัพย์ อาลี

ฝ่ายภาพ

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
 นางสาวราวีณี แจ่มนาม
 นายรัชชัย รามัญ

ฝ่ายศิลปกรรม

นายชาญณรงค์ คงโกคา
 นางสาวบุณฑริก ยามิ

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะครินทร์
 นางสุรีย์ พยาดมภา
 นางสาวภาภรณ์ กุฑริงศ์
 นางพรรณี ศรีคะนอง

นางสาวรัตนภรณ์ มุกนนท์
 นางสาวสิริภัทร สุทธนันท์
 นางสาวพรสุรีย์ จุลประสิทธิ์พงษ์

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
 สำนักงานเลขาธิการกรม
 กรมศิลปากร
 ถนนหน้าพระธาตุ
 กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
 โทร. ๒๒๕๒๐๕๐, ๒๒๒๐๙๓๙
 โทรสาร ๒๒๒๐๙๓๙

ออกแบบปก

นายรัชชัย รามัญ

ถ่ายภาพ

ราวีณี แจ่มนาม

พิมพ์ที่

บริษัท ประชาชน จำกัด
 โทร. ๒๓๕๒๐๖๒, ๒๓๕๐๓๘๙

ห้องสมุดแห่งชาติ

การรักษามรดกไทย เป็นการรักษาชาติ

ศิลปากร

พิธีเปิดการอบรมบันทึกมรดกวัฒนธรรม
ด้านการแสดง การละคร และการดนตรี

กรมศิลปากรร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และศูนย์วัฒนธรรมแห่งเอเชีย และแปซิฟิกเพื่อยูเนสโกได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการบันทึกมรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละคร และดนตรีขึ้นระหว่างวันที่ ๑๒-๒๓ ธันวาคม ๒๕๓๗ ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี เพื่อบันทึกผลงานการแสดงและสืบทอดศิลปป็นได้อย่างมีคุณภาพและสื่อความหมายได้ชัดเจน มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น ๓๙ คน

นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประธานในพิธีได้กล่าวเปิดการอบรมว่ามรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละคร และดนตรีเป็นมรดกที่มีคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การได้บันทึกไว้ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะเป็นการการช่วยสืบทอดศิลปวัฒนธรรมสาขานี้ได้อีกทางหนึ่ง

ในการอบรมครั้งนี้มีการบรรยายและอภิปรายพื้นฐานด้านการแสดง การละคร และดนตรีให้ผู้เข้าอบรมได้รับฟังเสริมความรู้ก่อนการฝึกปฏิบัติจริง

นางภัทราวดี มีชูชน ผู้ผลิตละครผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย ได้กล่าวแสดงความเห็นในการอภิปราย เรื่อง ความสูญเสียของมรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละคร และดนตรีว่าในความเห็นของตนเห็นว่าศิลปะนั้นไม่มีขอบเขต ไม่มีชาติ ไม่มีภาษา สามารถพัฒนาได้ ความสูญเสียน่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจในสิ่งที่ได้รับมรดกทอดทอดมามากกว่า หากจะอนุรักษ์ไว้ต้องมีการสืบทอดด้วยความเข้าใจ ด้วยเหตุ ด้วยผล ด้วยที่มา และความหมายที่ชัดเจน ทั้งยังได้เน้นว่าสิ่งที่เรายังไม่ได้ทำอย่างเต็มที่ในการสืบทอดมรดกด้านการแสดง การละคร และดนตรี คือ การสอนพื้นฐานที่ถูกต้องตามหลักเหตุและผลแล้วค่อยๆ พัฒนาให้เป็นผู้แสดงที่ดีที่สุดในช่วงสุดท้าย ของการเป็นศิลปิน หรือแม้แต่การให้ความรู้พื้นฐานที่จะซึมซับความรู้สึกรักและหวงแหนในมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ สิ่งที่ทำอยู่ในปัจจุบัน คือการเลียนแบบซึ่งผู้สืบทอดสามารถเลียนแบบได้ แต่ขาดวิญญาณขาดความเข้าใจ ขาดความเคารพ

นางภัทราวดี ได้แบ่งศิลปะด้านการแสดง การละคร และดนตรี ออกเป็น ๓ ระดับคือระดับดั้งเดิมศิลปะไทยแท้ดกทอดกันมา และต้องเก็บรักษาให้เหมือนแม่แบบให้มากที่สุด ระดับร่วม

สมัยคือการพัฒนาศิลปะดั้งเดิมให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน แต่คงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และระดับการค้าซึ่งทำเพื่อการค้าอย่างเดียว แต่ละระดับก็มีสุนทรียเหมือนกัน และสามารถเอื้อกันและกันได้

หน่วยศิลปากรที่ ๓ จังหวัดสุโขทัยและกรมศิลปากรสำรวจถ้ำมือแดงและถ้ำญี่ปุ่นที่อำเภอเนินมะปราง

นายจิตติ บุรกรรมโกวิท รองอธิบดีกรมศิลปากร เปิดเผยว่า หน่วยศิลปากรที่ ๓ จังหวัดสุโขทัย โดยนายอัศวี ศรีจิตติ หัวหน้าหน่วยและคณะพร้อมทั้งผู้สื่อข่าว ได้เดินทางไปทำการสำรวจตรวจสอบบริเวณเขาผาทำพล หมู่ที่ ๖ ต.บ้านมุง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลกซึ่งมีชาวการพบอักษรญี่ปุ่นในถ้ำ จุดที่ได้มีการสำรวจคือถ้ำมือแดง ซึ่งมีรอยประทับฝ่ามือด้วยสีแดงบนผนังเพิงผาหลายมือ บริเวณนี้มีร่องรอยการลักลอบขุดค้นอยู่ ๒ จุด ได้ตรวจสอบพบภาชนะดินเผาและเศษกระดูก ซึ่งเชื่อว่าเป็นกระดูกคน แดกเป็นท่อนยากแก่การตรวจสอบ และทางอำเภอได้แจ้งว่าเคยมีผู้พบเครื่องมือหินในบริเวณนี้ ซึ่งชาวบ้านได้เก็บรักษาไว้บริเวณเพิงผาแห่งนี้ น่าจะเป็นที่อาศัยของคนก่อนประวัติศาสตร์ในยุคใหม่ถึงยุคปลายหินกลาง จากการสำรวจในเบื้องต้นสันนิษฐานว่าคือ ประมาณ ๔๐๐๐ ปีมาแล้ว

สำหรับการสำรวจถ้ำผาแดงซึ่งมีรอยขุดขีดบนผนังและเพดานเป็นตัวอักษรซึ่งเข้าใจว่าเป็นภาษาญี่ปุ่น ภายในถ้ำนี้กว้างขวางมาก สามารถ

เป็นที่พักอาศัยของคนได้ไม่ต่ำกว่า ๕๐ คน มีช่องทางเข้าถึง ๒ ทาง

ส่วนที่ถ้ำลอด ซึ่งมีอุโมงค์ติดต่อไปถึงถ้ำผาแดงมีร่องรอยการระเบิดหินคล้ายจะปิดถ้ำหรืออุโมงค์บางส่วน สันนิษฐานว่า น่าจะมีอาวุธยุทธภัณฑ์ของทหารญี่ปุ่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซ่อนอยู่ที่ถ้ำเต่า พบซากชีวิตหรือฟอสซิลของสัตว์ดึกดำบรรพ์ประเภทสัตว์เซลล์เดียวอยู่ทั่วไปตามหินผนังถ้ำซึ่งเข้าใจว่าบริเวณนี้ครั้งหนึ่งเคยอยู่ใต้ทะเลระหว่างเส้นทางจากถ้ำเต่าถึงถ้ำเรือมีหินก้อนใหญ่ซึ่งจารึกอักษรเข้าใจว่าเป็นภาษาญี่ปุ่นเก่า มีผู้รู้ภาษาจีนอ่านได้ความว่า “มาถูกทางแล้ว” ส่วนถ้ำเรือขณะนี้น้ำท่วมภายในถ้ำไม่สามารถทำการสำรวจได้

มีข้อสังเกตว่า บริเวณเขาผาทำพลนี้ นอกจากจะมีหลักฐานการอยู่อาศัยของคนก่อนประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นเว้าหุบเขาลึกเข้าไปในภูเขาเหมาะที่จะเป็นที่ซ่อนตัวของทหารในยามสงคราม ประกอบกับจังหวัดพิษณุโลกในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ (ปลายปี ๒๔๘๔-๒๔๘๘) ได้มีทหารญี่ปุ่นมาปฏิบัติการอยู่ ดังนั้นรอยขีดตัวอักษรคล้ายภาษาจีน จึงอาจเป็นอักษรญี่ปุ่นรุ่นเก่า สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่วนอุโมงค์ซึ่งเชื่อว่ามี การเก็บรักษาบางสิ่งบางอย่างไว้ภายใน ก็จะต้องมีการสำรวจอย่างต่อเนื่อง โดยนักโบราณคดี ของกรมศิลปากรต่อไป

กรมศิลปากรยับยั้งการสร้างกำแพงรอบวัดมณีชลขันธ์ จ. ลพบุรี

จากการที่วัดมณีชลขันธ์ ต. พรหมมาสตร์ อ.เมือง จ.ลพบุรี ประสงค์จะก่อสร้างกำแพงรอบวัดเพื่อให้มีขอบเขตที่แน่นอน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเกิดความสวยงามแก่พระอารามหลวง โดยขอความอนุเคราะห์หน่วยศิลปากรที่ ๑ ออกแบบกำแพงดังกล่าวให้

นายสาโรช จารักษ์ รองอธิบดีกรมศิลปากร
แจ้งว่า คณะกรรมการควบคุมการอนุรักษ์โบราณ-
สถาน โบราณวัตถุ และการใช้ที่ดินเขตโบราณสถาน
ได้มีมติในที่ประชุมว่าไม่เห็นด้วยในการสร้างกำแพงวัด
ดังกล่าว เนื่องจากทางด้านทิศเหนือของวัดมีลำน้ำ
และเขื่อนคันหิน เป็นขอบเขตที่ชัดเจนของวัด การ
มองเห็นลำน้ำโดยชัดเจนทำให้วัดมีสภาพเหมือน
เกาะตามชื่อเดิมของวัดคือ วัดเกาะแก้ว และคณะ-
กรรมการควบคุมฯ ได้ยึดหลักเกณฑ์การคัดเลือก
มรดกโลกในข้อที่ว่า ความคงสภาพเดิม เพราะวัด
แห่งนี้ยังคงความงดงามเหมือนเมื่อครั้งก่อน และ
ทางด้านทิศเหนือมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษ-
ฐานอยู่ ถ้าสร้างกำแพงรอบวัด ถึงแม้จะเป็น
กำแพงเตี้ย ก็จะเป็นการบดบังความงามไปได้

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการฯ มีความเห็น
พ้องกันว่า ให้กรมศิลปากรส่งเจ้าหน้าที่ไปดูแล
และให้คำแนะนำในการปรับปรุงสภาพภูมิสถาปัตย-
กรรมโดยรอบวัด ซึ่งอาจจะอนุญาตให้สร้างรั้วต้น
ไม้เป็นแนวเตี้ยๆได้ นายสาโรช จารักษ์กล่าว

กรมศิลปากร จัดประชุมสัมมนานักวิชาการ ด้านศิลปวัฒนธรรมในสังกัดกรมศิลปากร

กรมศิลปากรจัดการประชุมสัมมนานักวิชา-
การด้านศิลปวัฒนธรรมในสังกัดกรมศิลปากรเมื่อ
วันที่ ๑๑-๑๓ มกราคม ๒๕๓๘ ณ โรงแรมหัวหิน
แกรนด์ แอนด์ พลาซ่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

นายสมคิด ไซติภาณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร
เปิดเผยว่า การจัดประชุมสัมมนาดังกล่าวเป็นการ
พัฒนาประสิทธิภาพนักวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ

กองการเจ้าหน้าที่ กรมศิลปากรจึงได้จัดโครงการ
อบรมสัมมนานักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมสังกัด
กรมศิลปากรขึ้นเพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ทราบบทบาท
และหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะนักวิชาการ
พัฒนาผลงานทางวิชาการได้ถูกต้องมีคุณภาพ
สร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานด้านวิชา
การและได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ข้อคิดเห็นซึ่งกันและกัน

นิทรรศการตราสัญลักษณ์ฉลองสิริราชสมบัติ

ครบ ๕๐ ปี

กระทรวงศึกษา-
ธิการโดยกรมศิลปากร
ร่วมกันจัดนิทรรศการ
ตราสัญลักษณ์ฉลอง
สิริราชสมบัติ ครบ ๕๐
ปี โดยนำผลงานของ
ผู้ส่งเข้าประกวดทั้งหมด

จัดแสดงที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์
ถนนเจ้าฟ้า ระหว่างวันที่ ๑๖-๒๙ มกราคม ๒๕๓๘

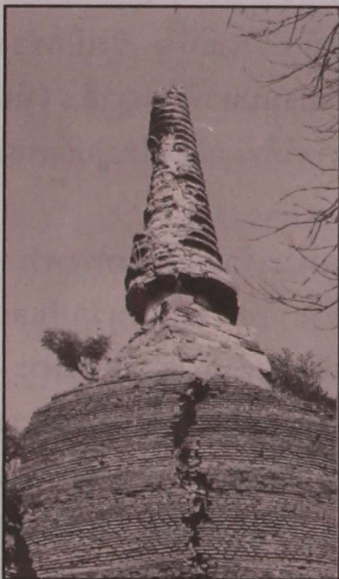
ตามที่คณะกรรมการอำนวยการจัดงาน
ฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี มีนโยบายให้
ประชาชนชาวไทยได้มีส่วนร่วมกิจกรรมเฉลิมพระ-
เกียรติ เนื่องในงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยจัดให้มีการ
ประกวดตราสัญลักษณ์งานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ
๕๐ ปี เพื่อกำหนดให้เป็นตราสัญลักษณ์ของงานใน
การเผยแพร่กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติต่างๆ นั้น

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
(นายสัมพันธ์ ทองสมัคร) ได้เปิดเผยว่าขณะนี้
คณะกรรมการได้พิจารณาตัดสินคัดเลือกตรา
สัญลักษณ์ฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี แล้ว
โดยคัดเลือกแบบที่ดีที่สุด ๕ แบบ และได้นำทูล
เกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อขอ
พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งทรงพระ-
กรุณาโปรดเกล้าฯทรงเลือกแบบสัญลักษณ์ที่นาง

สาววียะดา เจริญสุขออกแบบเป็นอันดับ ๑ แบบของนายปรีชา จันทร์เปล่ง เป็นอันดับ ๒ และมีพระราชกระแสให้แก้ไขให้เหมาะสมและงดงามขึ้น ซึ่งผู้ชนะการประกวดได้ดำเนินการแก้ไขตามพระราชกระแสแล้ว ส่วนรางวัลชมเชย คณะกรรมการได้พิจารณาคัดเลือกแบบของนายอนิรุทธิ์ สุทธิเนตร นายภูเบศ เฟื่องจันทร์ และนายขนาน ทิมเทศ เป็นผู้ได้รับรางวัล

คณะกรรมการฯ จะจัดแสดงนิทรรศการตราสัญลักษณ์ฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี โดยนำผลงานของผู้ชนะการประกวดอันดับ ๑ ตั้งแต่แบบแรก จนถึงแบบที่ได้มีการแก้ไขสมบูรณ์และแบบสัญลักษณ์ของผู้ส่งเข้าประกวดทั้งหมด ๑๔๓ ชิ้น ไปจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ ถนนเจ้าฟ้า ระหว่างวันที่ ๑๖-๒๙ มกราคม ๒๕๓๘ โดยในวันจันทร์ที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๓๘ เวลา ๑๘.๐๐น. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสัมพันธ์ ทองสมัคร) จะเป็นประธานในพิธีเปิดนิทรรศการดังกล่าว พร้อมทั้งมอบรางวัลและใบประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ชนะการประกวดทั้งหมดด้วย

เจดีย์วัดขุนแสน อยุธยา วิกฤตต้องเร่งบูรณะโดยด่วน

เจดีย์วัดขุนแสน อำเภอมะนัง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีสภาพทรุดโทรมอยู่ในขั้นวิกฤต ช้าชาวบ้านยัง

ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ชิดโบราณสถานกรมศิลปากรสำรวจแล้วพยายามดำเนินการบูรณะมานานแล้วแต่ไม่สามารถยกเครื่องมือใหญ่เข้าไปดำเนินการได้ วอนผู้ว่าราชการ จังหวัดช่วยย้ายราษฎร

นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากรเปิดเผยว่า โบราณวัตถุในแสน ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนอุททองนอก อำเภอพระนครศรีอยุธยา อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก กรมศิลปากรจึงให้นักโบราณคดีสถาปนิก และวิศวกรดำเนินการสำรวจแล้ว และจัดสรรงบประมาณเร่งด่วนไปดำเนินการบูรณะต้องย้ายประชาชนออกจากพื้นที่ดังกล่าว มีระยะห่างพอสมควรและจัดภูมิทัศน์โดยรอบให้สวยงามเหมาะสม เนื่องจากเป็นโบราณสถานสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติไทย เรื่องนี้อธิบดีกรมศิลปากรได้ปรึกษากับอธิบดีกรมศาสนาแล้ว และได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี ซึ่งกรมศิลปากรจะเร่งทำหนังสือถึงอธิบดีกรมศาสนา ขอกำหนดขอบเขตประเทศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเพื่อดำเนินการบูรณะและขอให้ดำเนินการยกเลิกสัญญาเช่าของประชาชนในบริเวณดังกล่าว มิฉะนั้น จะไม่สามารถดำเนินการบูรณะได้เลย อย่างไรก็ตาม กรมศิลปากรก็ต้องขอความอนุเคราะห์ผู้ว่าราชการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเร่งรัดในการดำเนินการย้ายประชาชนออกจากพื้นที่โดยรอบเจดีย์วัดขุนแสน โดยด่วนด้วยเช่นกัน

นายสมคิด โชติกวณิชย์ กล่าวว่า การบูรณะเจดีย์วัดขุนแสนครั้งนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยราชการต่างๆ หลายฝ่ายและที่สำคัญคือความร่วมมือจากประชาชนชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการซ่อมมหาราชประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา หวังว่าชาวบ้านที่อยู่ติดชิดกำแพงทั้ง ๓ ด้านของเจดีย์วัดขุนแสนคงจะเข้าใจและให้ความร่วมมือเพื่อเป็นตัวอย่างของการบูรณะสมบัติของทุกคนในชาติ

อุทยานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

นางสาวสุคนธ์ ดังสุहन
กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

เมื่อครั้งที่แล้ว กรมศิลปากรได้นำท่านผู้อ่านไปรู้จักประวัติความเป็นมาของชุมชนวัดอนงคารามแล้ว ในวันนี้จะขอเล่าถึงความเป็นมาร่วมทั้งโครงการจัดสร้างอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

สืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้สำรวจสถานที่ที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เคยประทับเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์บริเวณหลังวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร และให้สำรวจชุมชนท้องถิ่นบริเวณนั้น ซึ่งค่อนข้างจะแตกต่างจากชุมชนอื่น เพราะประกอบด้วยชาวไทย จีน มุสลิมและลาว เคยอาศัยรวมกันอยู่ในบริเวณนั้นอย่างสงบสุขมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ปัจจุบันกิจกรรมที่เป็นชนบประเพณีของชุมชนรวมทั้งอาคาร บ้านเรือนในชุมชนนับวันก็จะเปลี่ยนแปลงไป สมควรจะได้ศึกษาเพื่อจะได้ฟื้นฟูหรืออนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

ผู้รับสนองพระราชดำริได้ทำการสำรวจสืบทราบตำแหน่งที่แน่นอนของบ้านที่เคยประทับเมื่อครั้งทรงพระเยาว์ ตามหนังสือ “แม่เล่าให้ฟัง” พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า บ้านหลังดังกล่าวได้ถูกรื้อไปแล้ว โดยมีตึกแถวสองชั้นขึ้นมาแทนที่ คณะผู้สำรวจจึงทำการสำรวจบริเวณโดยรอบต่อ ก็ได้ไปพบตึกอาคารตึกแถวชั้นเดียว

ในบริเวณอาคารกลุ่มที่ค่อนข้างทรุดโทรมตามลักษณะของอาคารแถวหลังนี้มีรูปร่างใกล้เคียงกับ “บ้าน” ในหนังสือ “แม่เล่าให้ฟัง” จึงนำความขึ้นกราบทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบระหว่างที่คณะผู้สำรวจทำการสำรวจบริเวณดังกล่าว เจ้าของที่ดิน คือ นายเล็ก นานา ได้ทราบเรื่องจึงยอมเกล้าฯ ถวายที่ดินบริเวณนั้นแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นพื้นที่ ๔ ไร่ ตอนกลางของพื้นที่เป็นที่ตั้งบ้านของเจ้าพระยาศรีพิพัฒนรัตนราชโกษา (แพ บุญาค) อธิบดีกรมพระคลังสินค้า ในรัชกาลที่ ๕ เป็นอาคารตึกปูนไม้ขนาดใหญ่ ๒ ชั้น จำนวน ๒ หลัง ตั้งขนานกัน ลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ ๕ ล้อมรอบด้วยตึกแถว เรือนบริวารชั้นเดียวทางด้านขวาและด้านหลังของตึกใหญ่ ส่วนด้านซ้ายเป็นตึก ๒ ชั้น ลักษณะตึกที่ล้อมรอบนี้ประยุกต์จากสถาปัตยกรรมแบบจีน อาจเก่าแก่ถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ ซึ่งเป็นช่วงที่สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) บิดาเจ้าพระยาศรีพิพัฒนเป็นใหญ่ปกครองชุมชนย่านนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้อนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเคยประทับตั้งแต่ทรงพระเยาว์ โดยโปรดให้มูลนิธิชัยพัฒนาดำเนินการจัดสร้างและบริหารงาน และให้กรมศิลปากรควบคุม

ความถูกต้องด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรม

ผู้รับสนองพระราชดำริได้กำหนดแนวทางดำเนินงานไว้ ดังนี้

๑. ให้เป็นสวนสาธารณะระดับชุมชน สำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัยในละแวกใกล้เคียง และผู้สนใจได้พักผ่อนหย่อนใจ

๒. ให้อนุรักษ์อาคารสำคัญไว้เพื่อเป็น อนุสรณ์และเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรี-นครินทราบรมราชชนนี โดยภายในอาคารจัดเป็น พิพิธภัณฑ์ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กับอีกส่วนหนึ่งแสดงภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ชาวบ้านช่างทอง ซึ่งเคยอาศัยอยู่ในบริเวณย่านนี้ รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกัน ของสังคมชุมชนชาวไทย จีน ลาว และมุสลิม อนุรักษ์ส่วนประกอบสำคัญอื่นๆ เช่น ชุมประตู่ ทางเข้าที่ปรักหักพัง ซึ่งจะคงรูปไว้ แต่เสริมให้มี ความคงทน อนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่ในบริเวณ เช่น ต้นไทร ต้นขงโค

๓. จัดพื้นที่ของสวนให้เป็นที่โล่งว่างมากที่สุด โดยให้ที่โล่งเป็นลานพักผ่อน ปลูกไม้เลื้อย คลุมร่มทางเดิน เพื่อสนองความต้องการของ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในที่แออัด

๔. เพื่อให้เป็นที่ศึกษาพันธุ์พืชมงคล ชนิด ของดอกไม้และไม้ใบนานาชนิด

๕. จัดวางระเบียบการสัญจรไปมาในสวน สาธารณะให้ประชาชนมาใช้ได้โดยสะดวก

การดำเนินงานเริ่มจากการตั้งคณะกรรมการ จัดสร้างอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนคริน-ทราบรมราชชนนี ตามพระราชดำริ มีอธิบดีกรม ศิลปากรเป็นประธานกรรมการ นายนนท์ บุรณ-สมภาพ เป็นผู้บริหารโครงการ แล้วเริ่มดำเนินการ ก่อสร้างมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๒๕๓๗ กำหนด แล้วเสร็จประมาณเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๗ โดย มีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดสร้างคือ

บริษัทนนท์-ตริงใจ สถาปนิกและนักวางผัง จำกัด ดำเนินการด้านสถาปัตยกรรมภูมิสถาปัตย-กรรม วิศวกรรมโครงสร้าง

สำนักโยธา กรุงเทพมหานคร ดำเนินการ ด้านวิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมสุขาภิบาล

กรมศิลปากรดำเนินการด้านงานอนุรักษ์ อาคารเดิม งานพิพิธภัณฑ์ งานออกแบบประติ-มากรรม

กองทัพอากาศ ดำเนินการด้านงานจัดสร้าง ประติมากรรม

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ดำเนินการด้านงานออกแบบรายละเอียดสวน

นอกจากนี้ คณะกรรมการจัดสร้างอุทยาน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช-ชนนีตามพระราชดำริ ยังได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ รับผิดชอบดำเนินงานด้านต่างๆ อีก ๘ ชุด ดังนี้

๑. คณะอนุกรรมการตรวจการจ้าง มีปลัด กรุงเทพมหานครเป็นประธาน

๒. คณะอนุกรรมการออกแบบจัดแสดง พิพิธภัณฑ์ มี ร.อ. อาวุธ เงินชูกลิ่น ผู้เชี่ยวชาญ พิเศษด้านบูรณะปฏิสังขรณ์ กรมศิลปากร เป็น ประธาน

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายออกแบบและ จัดสร้าง ภาพแกะสลักหิน มี ม.ร.ว. ดิสนัดดา ดิศกุล เป็นประธาน

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก มีอธิบดีกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชย์) เป็นประธาน

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นประธาน

๖. คณะอนุกรรมการออกแบบจัดทำ เหรียญที่ระลึก มีอธิบดีกรมธนารักษ์ เป็นประธาน

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายหาทุน

๘. คณะอนุกรรมการฝ่ายเตรียมการพระ-ราชพิธีเปิดอุทยานฯ มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

เป็นประธาน

เมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จ อุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนี ตามพระราชดำริ จะมีสิ่งก่อสร้างประกอบด้วย

สวนส่วนหน้า เป็นบริเวณรอบนอกของกลุ่มอาคารพักอาศัยเดิม จัดเป็นลานอ่างน้ำพุกลม มีม้านั่งรอบอ่าง ลานส่วนหน้าปลูกหญ้า ไม้ดอกไม้ประดับนานาพันธุ์ มีต้นไม้ใหญ่ของเดิมอยู่ จัดม้านั่งทรงกลม ตั้งใต้ต้นไม้ใหญ่

สวนส่วนใน ประกอบด้วยอาคารพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติฯ ๒ หลังซึ่งจัดแสดงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนีและจัดแสดงวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งอดีตและปัจจุบัน กำแพงหินสลักภาพปูนต่ำแสดงพระราชกรณียกิจ ชุมทางเดินคลุมด้วยไม้เลื้อย ลานเอนกประสงค์ ศาลาทรงไทยร่วมสมัยสำหรับแสดงดนตรี ใช้นั่งเล่น อาคารสำนักงาน (อาคารเดิม) ทางเดินเล่น ลู่วิ่ง จ็อกกิ้ง ม้านั่งริมสวน อาคารขายเครื่องเดิม และอาหารว่าง ซึ่งต่อเติมมาจากอาคารเดินส่วนหนึ่ง สนามหญ้าเปิดโล่ง ชุมไม้ดอกไม้ประดับ กลุ่มต้นไม้ใหญ่

กึ่งกลางสวน ตั้งบ้านจำลองที่สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนีเคยประทับแต่ครั้งทรงพระเยาว์ แวดล้อมด้วยสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการครบครัน

เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมในการจัดสร้างอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนี แห่งนี้ คณะกรรมการจัดสร้างอุทยานฯ จึงได้จัดทำเหรียญที่ระลึกเพื่อเป็นเครื่องตอบแทนแก่ผู้บริจาค โดยให้กรมธนารักษ์เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งอยู่ในระหว่างการจัดดำเนินการจัดสร้าง

การเดินทางเข้าอุทยาน

การเข้าถึงอุทยานฯ สามารถเข้าได้ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยมีถนนทางเข้า ๒ ทางคือ จาก

สะพานสมเด็จพระยาเจ้าตากสินทางซอยวัดอนงค์นาราม และจากถนนประชาธิปไตยข้ามสะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ส่วนทางน้ำ ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยามาขึ้นที่ท่าหน้าข้างศาลเจ้ากวนอู เดินตามทางเดินในที่ดินของนายเล็ก นานา ประมาณ ๒๐๐ เมตร เข้าชมประตูทางเข้าอุทยานฯ อีกทางหนึ่ง

เนื่องจากประตูทางเข้าอุทยานฯ มีทางเข้า ๓ ประตู และมีประตูชุมภายในที่อนุรักษ์ไว้อีก ๒ ประตู รวมทั้งหมดจะมีชุมประตูทางเข้าถึง ๕ ชุม

ผู้ที่เดินทางรถจะมาจอดรถที่ลานจอดรถ เดินตามทางเท้าเข้าประตูด้านหน้าผ่านลานน้ำพุ เลี้ยวขวาสวนในทางด้านอาคารพิพิธภัณฑ์ ส่วนผู้ที่อยู่ในละแวกนั้น อาจเดินเข้ามาทางประตูที่อนุรักษ์ไว้ก็ได้ ● ● ●

ประวัติครูผู้ถ่ายทอดฯ

ต่อจากหน้า ๒๔

กระบวนท่ารำที่กล่าวนี้เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น ท่านได้ถ่ายทอดกลวิธีและหน้าพาทย์สำคัญให้กับศิษย์ของท่านทั่วไป แต่ศิษย์ที่ท่านรักมาก คือ คุณครูลมูล ยมะคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ซึ่งเป็นครูละครรุ่นแรกในการวางรากฐานวิชานาฏศิลป์ เมื่อเริ่มก่อตั้ง โรงเรียนศิลปากรนาฏดุริยางค์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ และเป็นผู้ที่สร้างชื่อเสียงให้กับกรมศิลปากร กล่าวได้ว่าศิษย์ของคุณครูอึ้งผู้นี้ได้รับการถ่ายทอดวิชาการของท่านไว้มาก แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าท่านสิ้นชีวิต เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ก่อนที่จะมีการยกย่องเกียรติคุณศิลปินแห่งชาติ แต่อย่างไรก็ตามผลงานที่ปรากฏและแพร่หลายในปัจจุบัน ล้วนเป็นการถ่ายทอดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานประดิษฐ์ท่ารำระบำชุดต่างๆ ของท่านแทบทั้งสิ้น

หมายเหตุ ใช้ในการเสนอผลงาน ชุดอนุรักษ์ ในงานมหกรรมดนตรีและนาฏศิลป์สัปดาห์ ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗

ประวัติชุมชนวัดอนงคาราม

วิภา ไรจนราธา

ระยะนี้ ท่านผู้อ่านคงจะได้รับฟังข่าวคราว การสร้างอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรี- นครินทราบรมราชชนนี ที่ชุมชนวัดอนงคารามกัน บ้างแล้ว วันนี้จึงขอนำท่านผู้อ่านไปรู้จักประวัติ ความเป็นมาของชุมชนแห่งนี้บ้าง

สมัยอยุธยาตอนต้น บริเวณที่ปัจจุบันเป็น ชุมชนวัดอนงคารามนี้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองบางกอก ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรีในปัจจุบัน และย่านที่เป็นที่ตั้งชุมชนตั้งแต่วัดกัลยาณมิตร จน ถึงวัดอนงคารามนี้จะเป็นแหล่งพักเรือสินค้าที่เข้ามาทางปากน้ำเจ้าพระยา เพราะสมัยนั้นเรือที่เข้ามาจากปากน้ำเพื่อไปกรุงศรีอยุธยา จะต้องล่องไปตามแม่น้ำเดิม คือเลี้ยวอ้อมเข้าปากคลองบาง- กอกใหญ่ ผ่านบางระมาด ตลิ่งชัน วกลงคลอง บางกอกน้อย เลี้ยวออกปากคลอง แล้วจึงตรงไป นนทบุรี เส้นทางแม่น้ำอ้อมนี้ต้องใช้เวลาเดินทาง ตั้งแต่เข้าจอดเ็นเรือแพจึงต้องจอดพักในย่านนี้ก่อน

ถึง พ.ศ. ๒๐๖๕ สมเด็จพระไชยราชาธิราช โปรดให้ขุดคลองลัดบางกอกจากปากคลองบาง- กอกใหญ่ตรงไปปากคลองบางกอกน้อย แม่น้ำจึง เปลี่ยนทางเดินเป็นเส้นทางสั้นและตัดตรง ทำให้ เมืองบางกอกกลายเป็นเมืองท่าและเมืองหน้าด่าน สำคัญ เป็นที่รวมของเรือที่เดินทางจากอ่าวไทยไป กรุงศรีอยุธยาและเป็นทางลัดไปออกแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลองอีกด้วย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จึงสถาปนาเป็นเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร และ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชยังโปรดให้สร้างป้อม ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำที่ปากคลองบางกอกใหญ่หรือ ปากคลองบางหลวง และที่ปากคลองตลาด

ชุมชนย่านวัดอนงคารามจึงเป็นชุมชนหน้า ศูนย์กลางของเมืองธนบุรี ยิ่งถึงสมัยกรุงธนบุรีเป็น ราชธานี ก็กลายเป็นชุมชนใกล้เคียงพระราชฐาน ที่เดียว ดังปรากฏเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า ศาลเจ้า กวนอูซึ่งตั้งอยู่กลางชุมชนนั้น เป็นสถานที่ที่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจะเสด็จมาสักการะ ก่อนกรีธาทัพไปในราชการสงครามทุกครั้ง และ พื้นที่บริเวณด้านซ้ายของศาลเจ้า เคยเป็นที่ตั้ง ของกองทหารม้าของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

เมื่อสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์แล้ว บริเวณชุมชนวัดอนงคารามเป็นเขตที่ดิน พระราชทานให้เป็นที่อยู่ของขุนนางในราชินิกุล บุนนาค สายสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัย- ญาติ (ทัต) หรือสมเด็จพระยาองค์น้อย

เสนาบดีคลังและเจ้ากรมพระคลังสินค้า สมเด็จพระยาองค์น้อยได้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดพิชัยญาติการามรัชกาลที่ ๓ เป็นพระอารามหลวง ส่วนคุณหญิงน้อยภริยาของท่านก็สร้างวัดอนงคาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ แล้ว น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวงเช่นเดียวกัน

เมื่อสร้างวัดพิชัยญาติการามนั้น สมเด็จพระยาองค์น้อยได้ให้ขุดคลองจากคลองสานซึ่งไหลผ่านหน้าวัด ตัดตรงออกแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อใช้เป็นเส้นทางให้เรือบรรทุกอิฐ ปูน หินทราย เข้ามาถึงหน้าวัดคลองที่ขุดใหม่นี้เรียกกันว่าคลองสมเด็จพระยาภิรมย์ เรียกกคลองวัดอนงคารามก็มี หรือเรียกคลองตลาดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เรียกคลองตลาดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะที่ปากคลองใกล้ออกแม่น้ำ เป็นที่ตั้งของตลาดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นตลาดสดที่รวมสินค้าที่เข้ามาทางปากน้ำ และที่มาจากเรือกสวนตอนในของเมืองธนบุรี

คลองสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังเป็นคลองประวัติศาสตร์ของการต่อเรือแบบยุโรปของคนไทยอีกด้วยเพราะที่ปากคลองหน้าวัดอนงคารามเป็นที่ตั้งของอู่ต่อเรือบ้านสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นอู่เรือของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมมหาราชยุรวรรค์ (ดิศ) แล้วตกทอดถึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมมหาราชสิริยุรวรรค์ (ช่วง) บุตรชายรับช่วงต่อมา เรือเดินทะเล เช่น เรือสุริยมณฑล (ลำที่หนึ่ง) ก็เคยแล่นเข้าออกคลองนี้ ส่วนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์น้อยเองก็มีอู่ต่อเรือที่ย่านนี้เช่นกัน

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์น้อยยังส่งเสริมให้ชุมชนเป็นที่รวมของช่างฝีมือ ดังเช่นครั้งที่ราชการอพยพชาวไทบุรีที่ท่านกวาดต้อนมาคราวยกทัพไปปราบกบฏไทบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐ ให้ไปไว้แถบคลองแสนแสบ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์น้อยก็ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตคัดผู้อพยพที่มาจากเมืองสุโขทัยปัตตานี ที่มีฝีมือทางผสมโลหะนา และฝีมือทางทำเครื่องใช้เครื่องประดับนา ให้มาตั้งภูมิลำเนาในตำบลบ้านของท่าน

ร่วมกับพวกลาวเวียงจันทร์ ผู้มีฝีมือทางช่างประเภทเดียวกัน ซึ่งเจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นำมาตั้งหลักแหล่งอยู่ก่อนแล้ว บริเวณนั้นจึงเรียกว่า ตรอกช่างนา สืบมา

ในรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวมุสลิมสายอินเดียนเริ่มเข้ามาตั้งหลักแหล่งในชุมชนแห่งนี้ นำโดย ฮัจยี อาลี อะหมัด นานา จากตำบลแรนเดอร์ จังหวัดสุราษฎร์ ทางตะวันตกของอินเดียน ได้มาเช่าบ้านทำการค้าอยู่ที่ตึกแดง สุดซอยหลังวัดอนงคาราม ด้านริมแม่น้ำ ใกล้ตรอกช่างนา ประกอบอาชีพค้าผ้าทอ ดิ้นเงินดิ้นทองทั้งภายในประเทศและประเทศข้างเคียง และช่วยราชการกรมพระคลังสินค้าด้านแปลภาษาต่างประเทศ จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระพิตเชตสรพรานิช

ประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมมหาราชพิชัยญาติสั่งให้ปรับปรุงตึกอิฐแดงริมน้ำซึ่งท่านเคยใช้เป็นสำนักงานพระคลังสินค้า ยกให้เป็นสถานประกอบกิจการทางศาสนาของชาวมุสลิมในหมู่บ้านชาวมุสลิมจึงใช้ตึกอิฐแดงเป็นมัสยิดแห่งแรกของชุมชนและใช้เป็นสถานสอนศาสนาเด็กชาวมุสลิม ตั้งแต่นั้นมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๐๒ ชาวมุสลิมปัตตานีและชาวแรนเดอร์ก็ได้ร่วมมือกันสร้างมัสยิดหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเดิมซึ่งทรุดโทรมและคับแคบไปแล้ว มัสยิดหลังนี้ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์สืบมาจนถึงปัจจุบัน เป็นอาคารตึก ๒

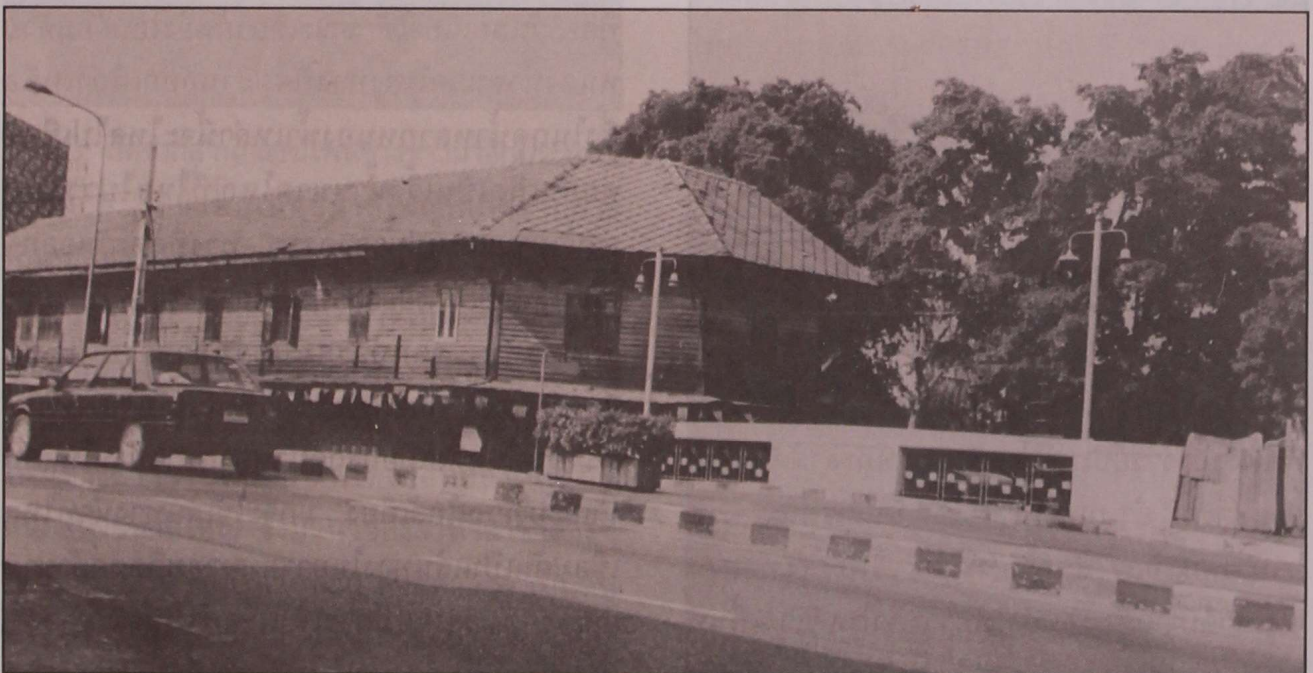
ชั้น ทาสีเขียว มีหออาจารย์ (AXAN) สีเขียว ตั้งอยู่ริมน้ำ เห็นเด่นเป็นสง่าแต่ไกล

เมื่อสมเด็จพระยาองค์น้อยพิราลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ บุตรชายของท่านที่ชื่อแพ เป็นผู้นำวงศ์สกุลสืบท่านรับราชการจนได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมพระคลังสินค้า เป็นที่เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ รัตนราชโกษาธิบดี ใน พ.ศ. ๒๔๑๗ เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ (แพ) มีเคหสถานเป็นอาคารตึกปูนไม้หลังใหญ่ ๒ หลัง แวดล้อมด้วยหมู่อาคารบริวาร อยู่ใกล้เคียงกับหมู่ตึกแขกที่สายตระกูลนานาและผู้ร่วมงานมาตั้งหลักแหล่งค้าขาย

ถึงปลายรัชกาลที่ ๕ ชุมชนวัดอนงคารามจึงเป็นชุมชนที่มีทั้งคนเชื้อชาติไทย จีน มุสลิมเชื้อสายมลายู และเชื้อสายอินเดีย และลาว อาศัยอยู่รวมกันได้อย่างสันติสุข ประกอบอาชีพค้าขายโดยอาศัยการขนส่งทางเรือเป็นหลัก ที่อยู่อาศัยมีทั้งเรือนแพในท้องน้ำ บนบกก็มีทั้งโกดังสินค้าริมน้ำ บ้านพัก และเรือนพักอาศัยถึงร้านค้า ทั้งชั้นเดียวและสองชั้นปลูกสร้างตามริมทางเดินที่ตรงไปสู่ท่าวาถึง ๕ ท่า

ณ อาคารให้เช่าแห่งหนึ่งหลังวัดอนงคาราม ก่อนถึงแยกชอปปญาไม้ตัดผ่านนี้เอง ที่เป็น “บ้าน” ที่ประทับแห่งแรกที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงจำความได้ คลองสมเด็จพระเจ้าพระยาเคยเป็นที่โปรดเล่นน้ำ วัดอนงค์เคยเป็นสถานศึกษาแห่งแรก แม้เมื่อจากบ้านไปถวายตัวเป็นข้าหลวงสมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ตอนพระชนมายุเพียง ๗-๘ พรรษา ก็ยังทรงคิดถึง “บ้าน” และหาทางเสด็จกลับมาเยี่ยมทุกครั้งที่มีโอกาส

ชุมชนวัดอนงคารามจึงเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง เมื่อนายเล็ก นานา น้อมเกล้าฯ บ้านและที่ดินในหมู่ตึกของเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ซึ่งอับราฮิม อาลี นานา ผู้เป็นปู่ชื่อไว้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้อนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพราะเป็นสถานที่ใกล้เคียงกับที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเคยประทับแต่ทรงพระเยาว์ ทั้งยังโปรดให้จำลอง “บ้าน” ที่ประทับเท่าขนาดจริงไว้กึ่งกลางอุทยานแห่งนี้

แหล่งเกลือโบราณในแอ่งสกลนคร

ทศพร ศรีสมาน

เมื่อประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๗ ที่ผ่านมา คณะสำรวจของฝ่ายวิชาการกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร่วมกับหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง ได้ทำการสำรวจแหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดสกลนครและนครพนม เพื่อนำมาจัดทำข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางในโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสกลนคร ผลจากการสำรวจทำให้ พบแหล่งโบราณคดีที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะแหล่งเกลือโบราณ ซึ่งสำรวจพบในเขตระหว่างอำเภอกาฬสินธุ์ อำเภอนาคู จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาคู จังหวัดนครพนม

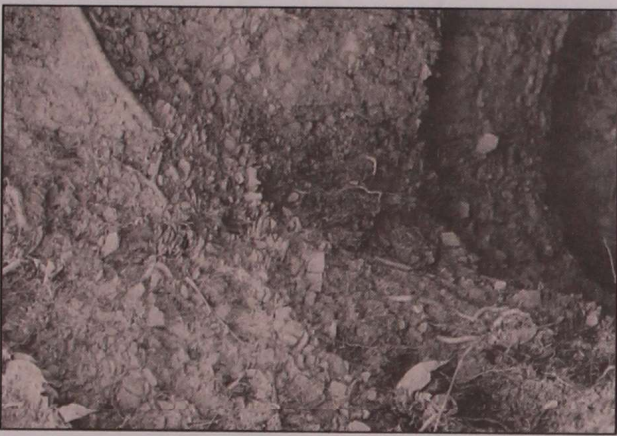
จากการแจ้งข่าวของอาจารย์เกษชัย แมคมิ่งเจ้าอาจารย์ประจำโรงเรียนราษฎรสามัคคีธรรม บ้านท่าเรือ อำเภอนาคู จังหวัดนครพนม ผ่านมาทางคุณเทือง สกุลดี (หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง) ทำให้ทราบว่าในบริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างอำเภอกาฬสินธุ์และอำเภอนาคู

ได้มีการพบแหล่งเกลือโบราณขนาดใหญ่ที่สำคัญของแอ่งสกลนคร โดยแหล่งเกลือดังกล่าวส่วนหนึ่งพบอยู่ในบริเวณที่ตั้งของสำนักสงฆ์โพธิ์ช้าง-ขาวสันติธรรม บ้านท่าเรือ อำเภอนาคู และบริเวณบ้านเม่นใหญ่ อำเภอกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นเนินดินที่เกิดจากการทับถมของเศษภาชนะดินเผาจำนวนมาก สูงประมาณ ๗-๘ เมตร และยังพบเนินดินในลักษณะเดียวกันนี้กระจายอยู่โดยรอบอีกประมาณ ๓-๔ เนิน สำหรับบริเวณเนินที่เป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์โพธิ์ช้างขาวสันติธรรมนั้น ด้านบนของยอดเนินมีลักษณะเป็นที่ราบเล็กซึ่งพอที่จะปลูกสร้างอาคารชั่วคราวของสำนักสงฆ์ได้ บริเวณโดยรอบของเนินมีลักษณะเป็นที่ราบขนาดใหญ่โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ขณะเดียวกันยังโอบล้อมด้วยหนองน้ำขนาดใหญ่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในฤดูน้ำหลากหนองน้ำเหล่านี้จะไหลไปเชื่อมต่อกันเกิดเป็นเว้าขนาดใหญ่ที่ไหลไปรวมกับลำน้ำยามและแม่น้ำสงคราม ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือที่อยู่ห่างออกมาประมาณ ๑๕-๒๐ กิโลเมตรตามลำดัด จากการสอบถามอาจารย์เกษชัย แมคมิ่งเหง้า และพระวิชัยวิชิตภิกขุโท ทำให้ทราบว่าในอดีตเมื่อถึงฤดูน้ำหลากชาวบ้านในแถบนี้และบริเวณใกล้เคียง มักจะใช้เส้นทางน้ำที่ไหลเชื่อมกันเป็นเส้นทางในการคมนาคมติดต่อค้าขายและเล่ากันว่าเคยมีการเดินเรือกำปั่นเข้ามาจอดเทียบท่าเพื่อค้าขายในบริเวณนี้เมื่อประมาณ

๒๐๐-๓๐๐ ปีมาแล้วจนเป็นเหตุให้เรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า บ้านท่าเรือ ในเวลาต่อมา

นอกจากลักษณะของเนินที่เกิดจากการทับถมของเศษภาชนะดินเผาจำนวนมากแล้วพื้นที่ด้านบนของเนิน ยังเคยขุดพบโครงกระดูกของมนุษย์จากการขุดพื้นที่เพื่อทำการก่อสร้าง จำนวน ๒ โครง ในระดับที่ลึกประมาณ ๑-๑.๕๐ เมตร (จากผิวดินบน) เป็นลักษณะของกระดูกที่ฝังแบบนอนเหยียดยาวพร้อมทั้งภาชนะดินเผารวมอยู่ด้วย ๑ ใบ (แต่ในปัจจุบันโครงกระดูกเหล่านั้นได้ถูกทำลายไปแล้ว)

นอกจากจะพบเศษภาชนะดินเผาที่ฝังทับถมกันตลอดทั้งเนินแล้ว ยังพบว่าบริเวณด้านล่างของเนินซึ่งทางวัดใช้สำหรับขุดทำห้องน้ำลึก น้ำลึกประมาณ ๑.๕๐ เมตร ยังมีการทับถมของเศษภาชนะดินเผาในลักษณะเช่นเดียวกันอีกด้วย

ถัดจากสำนักสงฆ์โพนช้างขวามาอีกประมาณ ๑.๕ ก.ม. ก็ยังพบเนินขนาดใหญ่ที่เกิดจากการทับถมของเศษภาชนะดินเผาจำนวนมากอีกเช่นกัน โดยเนินแห่งนี้ ตั้งอยู่ในเขตบ้านเม่นใหญ่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร มีลักษณะทางกายภาพโดยรวมเช่นเดียวกันเนินของสำนักสงฆ์โพนช้างขาว แต่มีสภาพโดยรอบของเนินเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งมีแนวของลำน้ำสาขาต่างๆ ไหลมารวมกัน เช่น ห้วยกอก ห้วยตาอาด เป็นต้น ทำให้เกิดลักษณะที่คล้ายกับเกาะกลางน้ำ ห่างจากแม่น้ำสงครามมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

ประมาณ ๑๕-๒๐ กม. ด้านบนของเนินแห่งนี้ ปัจจุบันมีซากวิหารร้างขนาดใหญ่ตั้งอยู่ ซึ่งซากวิหารแห่งนี้ ชาวบ้านช่วยกันสร้างมาเมื่อประมาณ ๑๕-๒๐ ปีที่ผ่านมา

โบราณวัตถุที่พบส่วนมากเป็นเศษภาชนะดินเผาที่ทับถมกันจนเป็นเนินขนาดใหญ่มีลักษณะของเนื้อค่อนข้างหยาบ ผิวสีน้ำตาลแดง สีนวลเผาด้วยอุณหภูมิต่ำ EARTHEN WARE บางชิ้นทำลวดลายคล้ายกับลายเชือกทาบและลายกดประทับ ลายขูดขีด แบบง่ายๆ แต่ไม่พบเศษภาชนะดินเผาที่มีการเขียนสีเช่นเดียวกับในกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง ขณะเดียวกันเศษภาชนะดินเผาที่พบส่วนใหญ่ล้วนมีร่องรอยของการขึ้นรูปด้วยมือ บางชิ้นมีลักษณะพิเศษโดยทำเป็นเบ้าที่มีด้ามต่อคล้ายกับเท้าช้าง ด้านในของเบ้ามีร่องรอยการใช้งานปรากฏอยู่เป็นคราบสีเทา บางชนิดเป็นเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเขียวอ่อน (เขียวแดงกวา) คล้ายกับขามเคลือบจากกลุ่มเตาบ้านกรวดในจังหวัดบุรีรัมย์ กระปุกดินเผาเนื้อแกร่งขนาดเล็ก มีหูทำลวดลายขีดและลายลูกคลื่นโดยรอบที่ใหญ่ ภาชนะ รวมทั้งไหทรงสูงสีน้ำตาลดำที่มีร่องรอยของการเคลือบสีน้ำตาล ที่ผิวภาชนะนอกจากนี้ยังพบเศษชิ้นส่วนกระเบื้องเชิงชายดินเผาอีก ๒-๓ ชิ้น โดยภาชนะดินเผาในกลุ่มหลังนี้ จะพบอยู่ในบริเวณบ้านเม่นใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ที่ดอนใกล้ๆ กับแหล่งที่พบเนินที่เกิดจากการทับถมของเศษภาชนะดินเผา

จากการศึกษาและสันนิษฐานในเบื้องต้นสามารถสรุปได้ว่า เนินดินที่เกิดจากการทับถมของเศษภาชนะดินเผาจำนวนมากเหล่านี้ คงมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ๆเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ซึ่งในฤดูแล้ง ดินและน้ำในบริเวณนี้จะมีความเค็มค่อนข้างสูงทำให้เกิดการตกตะกอนของผลึกเกลือโดยทั่วไปในปริมาณมาก ดังนั้นพื้นที่ในบริเวณนี้จึงอาจจะเป็แหล่งเกลือขนาดใหญ่ที่มีกิจกรรมการต้มเกลือมาตั้งแต่ในอดีต จนกระทั่งในปัจจุบันชาวบ้านในบริเวณโดยรอบก็ยังคงทำเกลือสินเธาว์กันอยู่จนทุกวันนี้ (สังเกตได้จากร่องรอยของเตาต้มเกลือที่อยู่รอบๆเนินดิน) สำหรับเนินดินขนาดใหญ่ที่กล่าวไปแล้วในช่วงต้น เหล่านั้น อาจจะเกิดขึ้นมาจากกระบวนการในการผลิตเกลือ ซึ่งเป็น

ปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอดีตในลักษณะของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และกล่าวได้ว่านับเป็นแหล่งเกลือโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่ง (หรือแห่งแรก) ที่พบในบริเวณแอ่งสกลนคร โดยอาจจะสันนิษฐานอายุโดยประมาณของแหล่งเกลือโบราณแห่งนี้ได้ว่าคงเริ่มมีการผลิตขึ้นอย่างช้า ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม แหล่งเกลือโบราณแห่งนี้ นับเป็นแหล่งโบราณคดีแห่งใหม่ซึ่งยังไม่มีการศึกษาทางโบราณคดีอย่างเป็นขั้นตอนที่สมบูรณ์ และหากมีการศึกษาต่อในอนาคตที่จะสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจและความชัดเจนของภาพรวมทางอารยธรรมในแอ่งสกลนครเพิ่มมากขึ้น

คดีกรรมสิทธิ์ที่ดินฯ

ต่อจากหน้า ๒๒

หมายเหตุ ชาวบ้านเจ้าของที่ดินที่มีอาณาเขตติดกับแนวกำแพงเมืองต่างก็ยินยอมรังวัดที่ดินห่างจากแนวกำแพงเมืองออกมา ๒๐ เมตรทุกราย

พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.๒๕๑๘

มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคำว่า “ที่ราชพัสดุ” ดังนี้ มาตรา ๔ ที่ราชพัสดุ หมายความว่า “อสังหาริมทรัพย์” อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิดเว้นแต่สาธารณสมบัติของแผ่นดินดังต่อไปนี้ (๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน (๒) อสังหาริมทรัพย์สำหรับพลเมืองใช้หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายดลิ่งทางน้ำทางหลวง ทะเลสาบ

ส่วนอสังหาริมทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคลและขององค์การปกครองท้องถิ่นไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ

โดยสรุปแล้วที่ราชพัสดุประกอบด้วย ที่ดินที่เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ และทรัพย์สินของแผ่นดินประเภททรัพย์สินธรรมดา คือ

ที่ดินที่ได้สงวนไว้ ชื้อมาหรือใช้ราชการเป็นที่ตั้ง สำนักงานราชการ คือ กระทรวง ทบวง กรม โรงทหาร ป้อม เป็นต้น ที่มีมาแต่เดิมหรือใช้อยู่ปัจจุบัน ที่เหล่านี้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ข. ที่ดินที่รัฐบาลซื้อมาหรือสงวนไว้และใช้เป็นที่พักปลูกสร้างบ้านพักราชการหรือให้เช่าที่อยู่อาศัยเป็นอาคารพาณิชย์ เป็นที่สวนที่นำมาแต่เกิดเป็นต้น ที่เหล่านี้เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

ค. ที่ดินของรัฐบาลที่เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หากต่อมานำมาใช้เป็นที่ตั้งสำนักงานราชการย่อมมีสภาพเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ร่าง พระราชบัญญัติ สถาบันศิลปบัณฑิต พ.ศ.

๑. เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

เนื่องจากการศึกษาด้านศิลปะเป็นการศึกษาวิชาชีพพิเศษตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศิลปินอาชีพ นักวิชาการ และครูศิลปะเป็นการเฉพาะแตกต่างไปจากการศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้รัฐบาลมีนโยบายที่จะปรับปรุงการศึกษาทุกระดับให้กว้างขวางและมีคุณภาพดียิ่งขึ้นต้องผลิตบุคลากรในระดับสูงตามความต้องการของสังคมและการพัฒนาปัจจุบันวิทยาลัยช่างศิลป์และวิทยาลัยนาฏศิลป์ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้เจริญก้าวหน้าถึงขั้นที่สามารถดำเนินการสอนระดับปริญญาได้

๒. ความจำเป็นที่ต้องออกกฎหมายนี้

(๑) เพื่ออนุรักษ์พัฒนาศิลปวัฒนธรรมด้านการช่างศิลป์ไทย นาฏศิลป์และดนตรีให้ยั่งยืนมั่นคงอยู่กับประเทศชาติต่อไป

(๒) เพื่อสืบทอดศิลปิน ครูศิลปะและนักวิชาการให้แก่วงการช่างศิลป์ นาฏศิลป์และดนตรีให้ยืนยาวเป็นมรดกแก่เยาวชนไทยในอนาคต

(๓) เพื่อเผยแพร่ ประยุกต์และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมให้ทันสมัย สามารถนำไปใช้ในสังคมและชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

(๔) เพื่อยกระดับการศึกษาวัฒนธรรมด้านช่างศิลป์ นาฏศิลป์และดนตรีให้สูงขึ้น เทาเทียมกับนานาชาติประเทศ

(๕) เพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียนดนตรีและวิทยาลัยชุมชน

๓. เหตุผลที่จำเป็นต้องเสนอร่างกฎหมายในระยนี้

(๑) เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมระยะที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๙) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งระบุว่า “ศึกษา” ค้นคว้า วิจัยอนุรักษ์ฟื้นฟูและเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในมรดกทางความคิดและวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของตน และท้องถิ่นรวมทั้งศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งกรมศิลปากรพิจารณาเห็นว่าเพื่อให้ดำเนินการตามนโยบายการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องใช้กระบวนการทางการศึกษาอบรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานโดยผลิตบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถระดับสูงเพื่อทำหน้าที่อนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

(๒) จากนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและการวัฒนธรรมระยะที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕ ถึง ๒๕๓๙) ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กล่าวไว้ในข้อ ๒.๑ ประเทศไทยประสบกับปัญหาการ

ขาดแคลนกำลังคน โดยเฉพาะการขาดแคลนกำลังคนด้านช่างศิลปกรรมไทย สาขาสถาปัตยกรรมไทยและช่างสิบหมู่ ซึ่งขณะนี้ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านนี้มีอยู่น้อยมาก นอกจากนี้ยังต้องเร่งผลิตกำลังคนระดับสูงที่มีความสามารถในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด เผยแพร่ สร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมทั้งต้องผลิตบุคลากรเพื่อเป็นวิชาการและศิลปินด้านนาฏศิลป์ดนตรี ซึ่งในขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานใดผลิตโดยตรงด้วย

(๓) ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสลับสนในเรื่องของมโนทัศน์และค่านิยม ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของชาติ จึงจำเป็นต้องเร่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างจริงจังเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ โดยผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพในระดับที่สังคมต้องการ มีความรู้ ความสามารถอย่างแท้จริง สามารถนำหลักการและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์พัฒนาศิลปวัฒนธรรม

๔. ประโยชน์ของกฎหมายนี้

(๑) มีการพัฒนาระบบการบริหาร ของวิทยาลัยให้มีความอิสระ คล่องตัวในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม สามารถดำเนินงานได้ครบถ้วนตามความต้องการของสังคม และประเทศชาติได้อย่างแท้จริง สามารถพัฒนางานวิชาการและวิชาชีพศิลปะให้ทันต่อเหตุการณ์และทันสมัย

(๒) แก้ปัญหาการขาดแคลนผู้มีความรู้ความชำนาญด้านช่างศิลปกรรมไทย และบุคลากรทางนาฏศิลป์ดนตรีได้อย่างเป็นระบบ เช่น จัดหลักสูตรการศึกษา อบรม ดำเนินการอนุรักษ์อย่างมีเทคนิควิธีการที่ถูกต้องและทันสมัย

(๓) สถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากรสามารถ

ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท และความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษาได้ชัดเจน ครอบคลุมทุกด้าน และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) การพัฒนาหลักสูตรและขยายสาขาวิชาเพื่อเปิดทำการสอน ในวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสนองตอบความต้องการของผู้เรียน สังคมและประเทศชาติได้อย่างกว้างขวาง

(๕) บุคลากรได้ใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์อย่างเต็มความสามารถมีความก้าวหน้าและมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นแรงจูงใจให้อยู่ในระบบราชการต่อไป

(๖) วิทยาลัยศัลยภาพในการดำเนินงานสูงขึ้น ประชาชนจะได้รับบริการในด้านนาฏศิลป์ดนตรีและช่างศิลป์ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณค่าต่อสังคม

๕. สภาพปัจจุบันของกรมศิลปากร

(๑) ภาระหน้าที่กรมศิลปากรมีหน้าที่

๑.๑ บำรุงรักษา อนุรักษ์ ส่งเสริมสร้างสรรค์และเผยแพร่ศิลปวิทยาการและวัฒนธรรมของชาติ ในด้านโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถาน วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี หอสมุดหอจดหมายเหตุแห่งชาติ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

๑.๒ ศึกษา ค้นคว้า วิจัย สืบทอดงานด้านโบราณคดี พิพิธภัณฑสถาน วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หอสมุดและหอจดหมายเหตุแห่งชาติ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม

ในส่วนของภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษานั้น กรมศิลปากรได้ดำเนินงาน โดยจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอดนาฏศิลป์ดนตรีขึ้นเป็นแห่งแรก เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๗

เรียกชื่อว่า “โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์” ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนนาฏศิลป์” ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และยกฐานะขึ้นเป็น “วิทยาลัยนาฏศิลป์” ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕

สำหรับการสอนวิชาช่างศิลป์ไทยนั้น ได้จัดตั้ง “โรงเรียนศิลปากร” ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ สอนวิชาปั้น ช่างเขียน และช่างรัก ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ เป็น “โรงเรียนศิลปศึกษา” และ “โรงเรียนช่างศิลป์” ยกฐานะขึ้นเป็น “วิทยาลัยช่างศิลป์” ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕

ดังนั้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยช่างศิลป์ จึงมีภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาอบรมเพื่อผลิตครู ศิลปิน และ บุคลากร ผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และ ช่างศิลป์ การศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา ศิลปวัฒนธรรมทั้งแบบมาตรฐานและแบบพื้นบ้าน การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนและสังคม รวมทั้งเป็นหน่วยจัดการแสดงและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของการกรมศิลปากรทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การจัดการศึกษาและฝึกอบรมแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ ๑ การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน มี ๒ ประเภท คือ

๑.๑ การศึกษานาฏศิลป์ดนตรี มี ๓ ระดับดังนี้

๑.๑.๑ ระดับประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นต้น (ป.นต.) รับผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเข้าเรียนชั้นต้นใช้ระยะเวลา ๓ ปี

๑.๑.๒ ระดับประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง (ป.นค.) รับผู้จบการศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง เข้าเรียนใช้ระยะเวลา ๒ ปี

๑.๒ การศึกษาช่างศิลป์ มี ๒ ระดับดังนี้

๑.๒.๑ ระดับประกาศนียบัตรศิลปศึกษาชั้นกลาง (ศก.) รับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าเรียนใช้เวลาเรียน ๓ ปี

๑.๒.๒ ระดับประกาศนียบัตรศิลปศึกษาสูง (ศส.) รับผู้จบการศึกษาระดับศิลปศึกษาชั้นกลาง และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าเรียน ใช้เวลาเรียน ๒ ปี

ลักษณะที่ ๒ การฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น

รับผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต หรือ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ แล้วแต่ลักษณะของหลักสูตรซึ่งมีระยะการฝึกอบรมหลากหลาย เช่น หลักสูตรศิลปบุคคลภายนอกภาคฤดูร้อน หลักสูตรอบรมนาฏศิลป์ดนตรีภาคฤดูร้อน หลักสูตรอบรมนาฏศิลป์ดนตรีสำหรับเยาวชน หลักสูตรอบรมช่างสิบหมู่ เป็นต้น

๖. ความจำเป็นในการสอนระดับปริญญา

กรมศิลปากรมีความจำเป็นในการขยายการศึกษาถึงระดับปริญญา ด้วยเหตุผลดังนี้

๑. ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๕ หมวดที่ ๒ ระบบการศึกษาได้กำหนดประเภทการศึกษาวิชาชีพพิเศษทางช่างศิลป์และนาฏศิลป์ดนตรี ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อประกอบอาชีพทางด้านที่ต้องการให้มีความชำนาญเป็นพิเศษและกรมศิลปากรได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่เป็นการจัดการศึกษาที่มีระดับสูงสุดเพียงอนุปริญญาเท่านั้น

๒. นโยบายการพัฒนาในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕ ถึง ๒๕๓๙)

ตามแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕ ถึง ๒๕๓๙) ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายใน

การพัฒนาการศาสนาและศิลปวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“ศึกษา ค้นคว้า วิจัย อนุรักษ์ พัฒนาและเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม ปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในมรดกทางความคิด และวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของตนและท้องถิ่น รวมทั้งศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น”

โดยมีมาตรการการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว ดังนี้

๒.๑ พัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนด้านศิลปะ และวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนแต่ละระดับ รวมทั้งตระหนักและให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคลากรผู้นำในการสืบทอดทางวัฒนธรรม

๒.๒ ให้มีการชี้แจง ประสาน ความเข้าใจในการดำเนินงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม แก่บุคลากรทางการศึกษาทั้งในระยะและนอกระบบ เพื่อให้สามารถนำไปถ่ายทอดแก่เยาวชนและประชาชนได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

๒.๓ ขอบข่ายความร่วมมือ ระหว่าง ภาครัฐบาล เอกชนและองค์กรระหว่างประเทศในการ ค้นคว้า วิจัย ด้านการอนุรักษ์มรดกทางศิลปะ และวัฒนธรรม พร้อมทั้งให้มีการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๔ ให้มีการแลกเปลี่ยนศิลปะวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทั้งภายในและต่างประเทศ

กรมศิลปากรพิจารณาเห็นว่าเพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการในการพัฒนา ศิลปวัฒนธรรมบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องใช้กระบวนการทางการศึกษาอบรมเป็นเครื่องมือ ในการดำเนินงานโดยผลิตบุคลากรผู้มีความสามารถ ระดับสูง เพื่อทำหน้าที่สืบทอดพัฒนาและส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ ของชาติ

๓. การขาดแคลนกำลังคน

จากนโยบายและมาตรการในแผนพัฒนา การศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมระยะที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๓๕ ถึง ๒๕๓๙) ของกระทรวงศึกษา- ธิการ ที่กล่าวไว้ใน ข้อ ๑ กรมศิลปากรประสบ กับปัญหาที่จะมีผลกระทบกับการดำเนินงานตาม แผนพัฒนาทั้งนี้เนื่องจาก

๓.๑ จากภาระหน้าที่ดังกล่าวในข้อ ก. ๑ ที่กรมศิลปากรได้ดำเนินการเกี่ยวกับการ จัดการศึกษานั้น กรมศิลปากรได้ผลิตกำลังคนเพื่อ รองรับงานในด้านนาฏศิลป์ระดับชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูงด้านช่างศิลป์ในระดับศิลปศึกษาชั้นกลาง และชั้นสูง ซึ่งเป็นการผลิตกำลังคนในระดับ ผู้ปฏิบัติเท่านั้น การผลิตกำลังคนระดับสูงเพื่อรองรับงานด้านการสืบสวน สืบทอด อนุรักษ์และ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ด้านนาฏศิลป์ ดนตรีและ ช่างศิลป์ให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้ระดับปริญญา แต่ใน ปัจจุบันกรมศิลปากรยังไม่สามารถดำเนินการได้

๓.๒ ในส่วนของนาฏศิลป์ดนตรี การ ศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพื่อการอนุรักษ์ พัฒนาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมนั้นต้องสร้างทรัพยากรบุคคล ที่มีความสามารถในการคิด การประยุกต์และ สร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์วิจัยได้อย่างเป็น ระบบและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการ ดำเนินงานได้แม้ในปัจจุบันกรมศิลปากรได้ทดลอง จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโดยสมทบ กับคณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ สถาบันเทคโนโลยี ราชมนคลซึ่งก็เป็นการผลิตครูนาฏศิลป์ดนตรี เท่านั้นและยังผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการ ซึ่งจะต้องผลิตเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังผลิตบุคลากร เพื่อเป็นวิชาการและศิลปินด้านนาฏศิลป์ดนตรี ขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานใดผลิตโดยตรง

๓.๓ ในส่วนของช่างศิลป์ การขาด-

แคลนช่างศิลปกรรมไทยและช่างสิบหมู่ ซึ่งในปัจจุบันเป็นปัญหาที่น่าห่วงอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ สงวนรักษาและสืบทอดความรู้ เพราะผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปะไทยมีจำนวนน้อยมาก หากไม่รีบดำเนินการแก้ปัญหา เมื่อสูญเสียบุคคลเหล่านี้ไปก็จะมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ โบราณสถาน และโบราณวัตถุของชาติที่กำลังจะสูญสิ้นและเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ถึงแม้กรมศิลปากรจะได้คำนึงถึงปัญหาด้านนี้มาโดยตลอด โดยได้ดำเนินการเปิดสอนวิชาสถาปัตยกรรมไทยในระดับศิลปชั้นสูง เปิดทำการสอนและฝึกอบรมหลักสูตร

๗. ประโยชน์ของการเปิดสอนระดับปริญญา

๑. มีการพัฒนาระบบการบริหารของวิทยาลัยให้มีความอิสระ คล่องตัวในการบริการทางวิชาการแก่สังคม สามารถดำเนินงานได้ครบถ้วนตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติได้อย่างแท้จริงสามารถพัฒนางานวิชาการและวิชาชีพศิลปะให้ทันต่อเหตุการณ์และทันสมัย

๒. แก้ปัญหาการขาดแคลนผู้มีความรู้ความชำนาญ ด้านช่างศิลปกรรมไทย และบุคลากรทางนาฏศิลป์ดนตรีได้อย่างเป็นระบบ เช่น จัดหลักสูตรการศึกษาอบรม ดำเนินการอนุรักษ์อย่างมีเทคนิควิธีการที่ถูกต้องและทันสมัย

๓. สถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท และความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษาได้ชัดเจน ครอบคลุมทุกด้านและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การพัฒนาหลักสูตรและการขยายสาขาวิชาเพื่อเปิดทำการสอน ให้วิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสนองตอบความต้องการของผู้เรียน สังคมและประเทศชาติได้อย่างกว้างขวาง

๕. บุคลากรได้ใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์อย่างเต็มความสามารถมีความก้าวหน้าและมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นแรงจูงใจให้อยู่ในระบบราชการต่อไป

๖. วิทยาลัยมีศักยภาพในการดำเนินงานสูงขึ้น ประชาชนจะได้รับบริการในด้านนาฏศิลป์ ดนตรีและช่างศิลป์ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณค่าต่อสังคม

๘. บัณฑิตของกรมศิลปากร จะมีลักษณะพิเศษคือ

๘.๑ เป็นบัณฑิตที่เป็นนักวิชาการศิลปะ นักวิเคราะห์วิจัยทางศิลปะ เป็นศิลปินและเป็นช่างศิลปกรรมที่มีความรู้ ทั้งด้านทฤษฎี และความสามารถในทักษะปฏิบัติ

๘.๒ เป็นบัณฑิตด้านศึกษาศาสตร์ในสาขานาฏศิลป์ดนตรีและศิลปศึกษา ที่มีความรอบรู้และทักษะในการสอนวิชาชีพพิเศษทางนาฏศิลป์ดนตรี ช่างศิลป์อย่างแท้จริง

๘.๓ เป็นบัณฑิตในสาขาที่ขาดแคลนเพื่อรองรับงานอนุรักษ์ สืบสารช่างศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ดนตรีไทย

๘.๔ เป็นบัณฑิตที่ใช้ระยะเวลาการศึกษา ๒ ปี โดยรับจากผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูงและประกาศนียบัตรศิลปศึกษาชั้นสูง

คดีกรรมสิทธิ์ที่ดิน : การรังวัดที่ดิน ประชิดแนวกำแพง-คูเมืองราชบุรีเก่า

ฝ่ายนิติการ

“ที่ดิน” กรณีพิพาทที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทั้งในเขตเมืองที่เจริญแล้วและในเขตชนบทรวมไปตลอดจนถึงป่าเขาลำเนาไพร ซึ่งอยู่ห่างไกลจากสิ่งปรุงแต่งวิถีชีวิตให้สะดวกสบาย ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่ต้องนำมาบอกกล่าวเล่าสู่กันฟัง หากแต่เป็นเรื่องเก่าที่มีประวัติการพิพาทมานานนับตั้งแต่มนุษย์เริ่มเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำรงชีพ จากการย้ายถิ่นที่อยู่ไปเรื่อย ๆ มาสู่การตั้งหลักแหล่งถาวรเป็นชุมชน และพัฒนามาสู่ความเป็นเมืองที่มีกระบวนการพิจารณาตัดสินข้อพิพาทที่เป็นสากลขึ้น นั่นคือ กระบวนการทางศาลสถิตยุติธรรม

ทั้งหมดของข้อพิพาทในชนวนเรื่องที่ดิน ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ จะเป็นความระหว่างเอกชนกับเอกชน เอกชนกับรัฐ หรือแม้กระทั่งรัฐกับรัฐ หากเป็นความกันขึ้นมาแล้ว ในที่สุดก็จะเข้าสู่การพิจารณาตัดสินของศาล และเพราะเหตุที่ข้อพิพาทอันเนื่องมาจากที่ดินส่วนใหญ่ มักจะไม่จบกันง่าย ๆ โดยการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความกัน ศาลจึงมีคดีความให้ต้องตัดสินในเรื่องเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินอยู่เสมอ โดยคดีที่เกี่ยวกับ **“ที่แผ่นดิน”** ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ อนุมาตรา ๓ ส่วนใหญ่แล้วมักจะเข้าข่าย **“ที่ราชพัสดุ”** อันมีกรมธนารักษ์ดูแลอยู่ด้วยเสมอ

สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน

ปัญหาการรุกล้ำที่ดินในเขตโบราณสถาน นับเป็นปัญหาสำคัญที่เสี่ยงต่อความสูญเสียทรัพย์สินทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติไม่น้อย โดยเฉพาะการรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ที่พบหลักฐานทางโบราณคดีสำคัญ ๆ อันบ่งบอกถึงความเป็นเมืองทั้งที่ขึ้นทะเบียนและที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน อย่างไรก็ตามมิใช่มีแต่เพียงปัญหาการรุกล้ำเท่านั้นที่ทำลายหลักฐานทางโบราณคดีอย่างเห็นได้ชัด ปัญหาการรังวัดที่ประชิดติดแนวเขตโบราณสถานก็เป็นประเด็นที่มีผลกระทบต่อโบราณสถานได้เช่นกัน ดังนั้นกรมศิลปากรจึงมีระเบียบเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ของโบราณสถาน **ทั้งที่ขึ้นทะเบียนและที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนไว้จากฐานนอกสุดออกไปอีก ๒๐ เมตร**

ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า **“ที่แผ่นดิน”** ซึ่งราชพัสดุดูแลอยู่นั้น ประกอบด้วยที่ดินที่เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ และเขตโบราณสถานก็ถือเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ฉะนั้นข้อพิพาทที่มีชนวนเรื่องที่ดินในเขตโบราณสถานจึงเป็นคดีที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งกรมศิลปากรและที่ราชพัสดุ ตามระเบียบกรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๓ และพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘

กรณีการรังวัดที่ประชิดแนวกำแพงเมือง
เการาชบุรี ซึ่งกรมศิลปากรและกรมธนารักษ์ใช้
สิทธิ์คัดค้านและไม่รับรองแนวเขตที่ดินด้านทิศ
เหนือซึ่งอยู่ติดกำแพงเมืองเการาชบุรี ก็เป็น
ตัวอย่างที่นัยสำคัญแห่งคดีตามระเบียบกรม
ศิลปากรและตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุที่มีนา
สนใจยิ่ง

เรื่องเดิม นายสรชัย เนรมิตตกพงศ์
เจ้าของโฉนดที่ดินเลขที่ ๔๐ ตำบลหลุมดิน
อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีอาณาเขต
ติดต่อกับเมืองโบราณ (กำแพงดิน) และทับส่วนของ
คูเมืองโบราณ ได้ขอรังวัดแบ่งแยกที่ดินโฉนด
เลขที่ดังกล่าว และสำนักงานที่ดินจังหวัดราชบุรี
ขอให้กรมศิลปากรชี้แนวเขตโบราณสถาน ปรากฏ
ว่าหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๒ จังหวัดสุพรรณบุรี
(นายอัศวี ศรีจิตติ) ไม่สามารถชี้แนวเขตได้เพราะ
นายสรชัย เนรมิตตกพงศ์ ได้รังวัดที่ดินของตน
ตามโฉนดซึ่งล้ำและทับคูเมืองจนติดกับฐาน
กำแพงเมืองโบราณ นายอัศวี ศรีจิตติ ได้กัน
ขอบเขตโบราณสถานออกไปจากฐานกำแพง
เมืองโบราณ ๒๐ เมตร ตามระเบียบของกรม
ศิลปากร นายสรชัย เนรมิตตกพงศ์ จึงยื่นฟ้อง
กรมศิลปากรเป็นจำเลยที่ ๑ นายอัศวี ศรีจิตติ
เป็นจำเลยที่ ๒ กรมธนารักษ์เป็นจำเลยที่ ๓ และ
นายเสริมวุฒิ นาคประดิษฐ์ เป็นจำเลยที่ ๔ ต่อ
ศาลจังหวัดราชบุรี ขอให้พิพากษาเพิกถอนคำ
คัดค้านรับรองแนวเขต และกรมศิลปากรได้มอบ
หมายให้อัยการจังหวัดราชบุรี แก่ต่างคดีดังกล่าว

ศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดราชบุรี) ได้
พิพากษาให้เพิกถอนคำคัดค้านของกรมศิลปากร
กรมธนารักษ์ นายอัศวี ศรีจิตติ และนายเสริมวุฒิ
นาคประดิษฐ์ และให้จำเลยทั้งสี่ไปรับรองแนวเขต
ที่ดินของโจทก์ หากจำเลยทั้งสี่ไม่ไปให้ถือเอาคำ
พิพากษาของศาลเป็นการแสดงเจตนาแทนจำเลย
ทั้งสี่ ส่วนค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับ จำเลยทั้งสี่

ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลชั้นต้น (ศาล
จังหวัดราชบุรี)

ศาลอุทธรณ์ ได้คำพิพากษากลับ ให้ยก
ฟ้อง ให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมสองศาลแทน
จำเลยทั้งสี่โดยกำหนดค่าทนายความรวม ๑,๕๐๐
บาท โดยศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าโจทก์ไม่มีอำนาจ
ฟ้องนายอัศวี ศรีจิตติ หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๒
และนายเสริมวุฒิ นาคประดิษฐ์ ราชพัสดุจังหวัด
ราชบุรีเป็นการส่วนตัว โดยได้พิพากษายกฟ้อง
โจทก์ในส่วนนี้ และวินิจฉัยว่าที่ดินบริเวณเกิด
เหตุเป็นกำแพงเมือง มีแนวเขตที่ดินซึ่งมีระยะ
ห่างจากตัวหรือแนวสิ้นสุดของฐานกำแพงเมือง
เป็นระยะไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร ที่ดินซึ่งมี
ระยะห่างจากฐานกำแพงเมือง ๒๐ เมตร จึงยัง
คงเป็นกำแพงเมืองอันเป็นโบราณสถานและ
สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งอยู่ในอำนาจ
ปกครองดูแลของจำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๓
การที่โจทก์และเจ้าของร่วมคนอื่นครอบครอง
และโอนกันต่อมาก็ไม่ทำให้ได้สิทธิในที่ดินซึ่ง
เป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินได้ที่จำเลยที่ ๑
โดยที่จำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ โดยจำเลยที่ ๔
คัดค้านและไม่รับรองแนวเขตที่ดินของโจทก์
จึงชอบแล้ว โจทก์ยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษา
ศาลอุทธรณ์

ศาลฎีกา ได้มีคำพิพากษายืนตามคำ
พิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้โจทก์ใช้ค่าทนายความ
ในชั้นฎีการวม ๑,๕๐๐ บาท แทนจำเลยทั้งสี่ โดย
ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยฎีกาของโจทก์ที่ว่าโจทก์มี
อำนาจฟ้องจำเลยที่ ๒,๔ หรือไม่ เพราะเป็นฎีกา
ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่งมาตรา ๒๔๙ และวินิจฉัยว่าที่พิพาทเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดินตามอนุมาตรา (๓)
แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา
๑๓๐๔ และเป็นที่ยึดถือตามมาตรา ๔
แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.๒๕๑๘

ผู้ใดจะถือเอาครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวหาได้ไม่ แม้ต่อมาคูเมืองได้ดินขึ้นขึ้นเป็นที่ราบและมีราษฎรเข้าไปครอบครองปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัยรวมทั้งที่ดินพิพาทที่โจทก์ครอบครองอยู่ด้วยก็ทำให้ฐานะของเมืองราชบุรีเก่าพ้นสภาพจากการเป็นของหลวงหรือแผ่นดินไม่ ดังนั้น จำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๓ จึงมีสิทธิที่จะคัดค้านและไม่รับรองแนวเขตที่ดินด้านติดกำแพงที่โจทก์จะแบ่งแยกโฉนดได้

ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองเก่าราชบุรี

เมืองเก่าราชบุรีอยู่ถัดจากตลาดในตัวจังหวัดราชบุรีไปทางทิศเหนือ สร้างขึ้นเมื่อประมาณปีพ.ศ.๑๖๐๐ ในสมัยทวารวดีต่อกับสมัยลพบุรี ตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีกำแพงล้อม ๓ ด้าน แต่ละด้านมีคูน้ำกว้างประมาณ ๒๐ เมตร ยาวตลอดแนวกำแพงเมือง เพื่อใช้ป้องกันศัตรูและในการชลประทาน กำแพงด้านทิศเหนือและทิศใต้กว้างด้านละ ๗๕๐ เมตรโดยเฉลี่ย ด้านทิศตะวันตกมีกำแพงยาว ๒.๕๐ กิโลเมตร ส่วนด้านทิศตะวันออกไม่มีกำแพงใช้แม่น้ำแม่กลองเป็นคูเมืองตามธรรมชาติ (ตัวเมืองราชบุรีเก่ามีกล่าวถึงในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑)

ส่วนกำแพงเมืองซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอันแสดงถึงที่ตั้งเมืองนั้นมีสภาพเป็นกำแพงดินมีส่วนประกอบคือแนวคันดินตัวกำแพงและคูเมืองคือคูน้ำสองข้างทั้งด้านนอกและด้านใน ตลอดแนวคูเมืองหรือคูน้ำกว้างประมาณ ๒๐ เมตร เดิมคันดินตัวกำแพงกว้างประมาณ ๑๐ เมตรเศษ สูงประมาณ ๔ เมตร ต่อมาตัวกำแพงและคูเมืองถูกทำลายโดยมนุษย์สัตว์และธรรมชาติคูเมืองได้ดินขึ้นขึ้นคงเหลือแนวคันดินกว้างประมาณ ๗ เมตร สูงประมาณ ๒ เมตร ร่องรอยของคูเมืองคงเหลือเป็นแอ่งร่องดินยาวตลอดแนวกำแพง (กำแพงและคูเมืองรวมเรียกว่ากำแพงเมือง)

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่พิพาท

ที่ดินพิพาทมีแนวเขตทิศเหนือจดกำแพงเมืองซึ่งเป็นโบราณสถานที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนและสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ทิศตะวันออกจดวัดท่าโขลง ทิศตะวันตกจดอ่าวและที่ดินนายดาบสุวรรณทิศใต้จดที่ดินนายบุญเลิศ โจทก์ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับนายลั้งเอ็ง นายจำลองและนางยุพิน โดยนายจำลองและนางยุพินได้ครอบครองที่ดินทางด้านทิศเหนือจดติดแนวกำแพงเมือง ซึ่งมีหลักหินเป็นหลักโฉนดที่ดินสองหลัก โดยปลูกบ้านและสร้างรั้วชิดแนวกำแพงเมือง ทางราชการไม่เคยหวงห้ามที่ดินบริเวณกำแพงเมือง

ต่อเมื่อโจทก์ขอให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจังหวัดราชบุรีไปรังวัดเพื่อขอแบ่งแยกโฉนดเจ้าหน้าที่จึงได้แจ้งไปไปยังหัวหน้าหน่วยศิลปากรและสำนักงานที่ราชพัสดุจังหวัดราชบุรีให้ไปชี้ระวางและรับรองเขตที่ดินเหนือซึ่งติดกับกำแพงเมืองด้วย เพราะกรมศิลปากรยังมีได้ระวางแนวเขตไว้

หัวหน้าหน่วยศิลปากรและนายช่างสำรวจจากราชพัสดุจังหวัดราชบุรีจึงได้คัดค้านว่าที่ดินดังกล่าวยังมีได้กันขอบเขตจากฐานกำแพงเมืองออกมา ๒๐ เมตร ตามระเบียบกรมศิลปากร และโฉนดที่ดินดังกล่าวก็ออกเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๕ หรือ ร.ศ.๑๓๐ (รัชกาลที่ ๖) ซึ่งการรังวัดที่ดินในสมัยนั้นยังไม่มีมีการปักหมุด เจ้าพนักงานทำการรังวัดที่ตามที่เจ้าของที่นำชี้ ทั้งปรากฏตามรูปแผนที่จำลองท้ายโฉนด ว่าที่ดินตามโฉนดด้านทิศเหนือหาได้ติดกำแพงไม่ เพราะถัดจากแนวกำแพงเป็นที่ว่างจากที่ว่างจึงเป็นที่ดินตามโฉนด และถึงแม้โจทก์จะไม่ได้ชี้แนวเขตที่ดินรูกล้าหรือทับเข้าไปในเขตกำแพงเมืองก็ยังติดขัดที่ระเบียบกรมศิลปากรอยู่นั่นเอง

ประวัติครูผู้ถ่ายทอดทำรำ ตุ๊กลักษณะอันสม

ประเมษฐ์ บุญยะชัย

หม่อมครุฑม ในพระเจ้าราชวงศ์เธอ กรมหมื่นสวัสดียามหวิมล (พระองค์เจ้านวรัตน์) ชาติสกุลของท่านมีสามารถสืบค้นได้ตามคำบอกเล่าที่คุณครูมูล ยมะคุปต์ และคุณครูเฉลย สุขะวณิช เล่าให้ฟังนั้น กล่าวว่าคุณเป็นละคร ในสมเด็จพระบวรบุรี (กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ) แต่จากกการที่สืบค้นมานั้น กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ไม่ปรากฏว่าทรงมีคณะละครส่วนพระองค์ แต่ทรงมีจ๊วและหุ่น จึงสันนิษฐานว่า หม่อมครุฑม คงจะเป็นละครใน เจ้าคุณจอมมารดาอม (พระมารดาในกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ) และต่อมาได้ตกทอดเป็นพระมรดกถึงกรมพระราชวังบวรฯ ในภายหลัง

หม่อมครุฑม มีความเชี่ยวชาญในกระบวนลีลาทำรำ ตัวนาง ทุกประเภท ต่อมาได้เป็นหม่อมห้ามในเสด็จในกรม มีพระธิดา คือ ม.จ.หญิง กมลเปรมปรีดิ์ (ท่านหญิงดำ) ภายหลังได้เข้ามาเป็นครูละครวังสวนกุหลาบ ท่านได้สิ้นชีพและทำการ

ฌาปนกิจศพ เมื่อพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๗๗

ผลงานการถ่ายทอดทำรำสำคัญ ได้แก่ กระบวนทำรำตัวนาง อาทิ

- กระบวนทำรำของนางเมขลา นางสีดา นางเบญจกาย นางสำมะนักรา (แปลง) ในเรื่องรามเกียรติ์

- กระบวนทำรำของ นางศุภลักษณ์ ในเรื่องอุณรุท

- กระบวนทำรำของ นางบุษบา มะเคหวิกรสา ในเรื่องอิเหนา

- กระบวนทำรำของ นางสุวรรณมาลี ละเวง วาสิ ในเรื่องพระอภัยมณี

- กระบวนทำรำที่กล่าว โดยสังเขปนี้ ท่านได้ถ่ายทอดให้กับศิษย์ในคณะละครสวนกุหลาบ ศิษย์คนสำคัญของท่าน ที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันคือ คุณครูเฉลย สุขะวณิช ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ กรมศิลปากร ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๐ ปัจจุบันอายุ ๙๐ ปี (พ.ศ.๒๕๓๗)

หม่อมครุฑม เป็นหม่อมละครใน สมเด็จพระบรมมหาราชวัง (ช่วง บุนนาค) ตามประวัติของท่านกล่าวว่า เป็นศิษย์ของเจ้าจอมมารดาแย้ม (อิเหนา) ในรัชกาลที่ ๒ หรือที่เรียกกันว่า คุณโตแย้ม หม่อมครุฑม มีความสามารถมาก สามารถจดจำทำรำและเลียนแบบท่าของเจ้าจอมมารดาแย้มผู้เป็นครูได้ทุกอย่างท่านถึงกับยอมยกชื่อตัวของท่านให้ศิษย์ใช้จึงเรียกชื่อว่า แย้มมาตั้ง

แต่เด็ก

หม่อมครูแยม มีความสามารถในด้านนาฏศิลป์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะบทบาทของตัวพระละครใน ที่เชี่ยวชาญเป็นพิเศษได้แก่ บทบาทของอิเหนา หม่อมครูแยมได้เข้ามาเป็นครูละคร ในคณะละครวังสวนกุหลาบ ได้ถ่ายทอดท่ารำ ให้กับศิษย์หลายท่าน อาทิ คุณครูลมูล ยมะคุปต์

ผลงานการถ่ายทอดท่ารำสำคัญ ได้แก่

- กระบวนท่ารำหน้าพาทย์กลม(พระขรรค์)
- กระบวนท่ารำกริชคู่-เดี่ยว ในเพลง

สระหมา

- กระบวนท่ารำใช้อาวุธในละครเรื่องอิเหนา เช่น รำกระบี่ รำทวน และหอกขัด

- กระบวนท่ารำเพลงเชิดฉิ่ง เช่น เชิดฉิ่งตัดดอกไม้ เชิดฉิ่งลักนาง เชิดฉิ่งจับม้า เชิงฉิ่ง แผลงสร

- กระบวนท่ารำเพลงลงสร เช่น ลงสร โทน ลงสรปีพาทย์

- กระบวนท่ารำหน้าพาทย์ ตรีชนารายณ์ (ใช้เพลงตระนิมิตร)

กระบวนท่ารำที่ยกมากล่าวนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ท่านถ่ายทอดให้กับคุณครูลมูล ยมะคุปต์ หม่อมครูแยม เป็นครูฝ่ายตัวพระ คู่กับ คุณครูอิง เป็นครูประจำคณะละครวังสวนกุหลาบ ท่ารำชุดศุภลักษณ์ อัมสมนี้ หม่อมครูแยมและคุณครูอิงเป็นหลักสำคัญ ฝ่ายตัวพระอุดร

คุณครูอิง เป็นละครจากสำนักเดียวกับหม่อมครูนุ้ม ชาติสกุลของท่านไม่ปรากฏต่อมาท่านใช้นามสกุล กษิตเสน (จากคำบอกเล่าของคุณครูเฉลย สุชะวนิช ท่านมีบุตร ชาย-หญิง คือชาย ชื่อ ปริก หญิง ชื่อ แส นายปริก มีฝีมือทางตีพิมพ์ ได้เคยเป็นครูเข้าไปถวายการสอนเจ้านายหลานพระองค์

คุณครูอิง มีความเชี่ยวชาญในกระบวนลีลาท่ารำ ตัวพระ ทุกประเภท ได้เป็นครูให้กับ

ละครคณะต่าง ๆ อาทิ คณะละครวังสวนกุหลาบ ละครหลวงในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านสิ้นชีวิตเมื่อใดไม่ปรากฏ แต่สันนิษฐานว่าสิ้นชีวิตหลังหม่อมครูนุ้ม เพราะเหตุว่าเมื่อคุณครูลมูล ยมะคุปต์ เข้ามาเป็นครูในโรงเรียนศิลปากรนาฏดุริยางค์ เมื่อก่อตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ.๒๔๗๗ นั้น คุณครูลมูล ท่านเล่าว่าคุณครูอิงของท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านติดขัดในการสอนนาฏศิลป์ บทตอนใดท่านยังไปเรียนถามคุณครูอิง

ผลงานการถ่ายทอดท่ารำสำคัญ ได้แก่ กระบวนท่ารำตัวพระ อาทิ

- ท่ารำเพลงช้าเพลงเร็ว ของตัวพระที่เป็นแบบแผนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน ซึ่งคุณครูลมูล ยมะคุปต์ ได้เป็นผู้วางรูปแบบไว้

- กระบวนท่ารำของ พระอรชุน พระอินทร์ ในเรื่องรามเกียรติ์

- กระบวนท่ารำของ ท้าวสามล พระสังข์ ในเรื่องสังข์ทอง

- กระบวนท่ารำ พระอุดรท กรุงเทพมหานคร พระบรมจักรกฤษณ์ ในเรื่องอุดรท

- กระบวนท่ารำ จรกา ในเรื่องอิเหนา

- กระบวนท่ารำ รามปรศุ พระคเณศ ในบทเบิกโรงเรื่องพระคเณศเสียว

อ่านต่อหน้า ๘

ท่านถ่ายทอดทำร่ำให้ศิษย์เอกของท่านคือ คุณครูมุล
ยมะคุปต์ และคุณครูเฉลย สุระวณิช ท่านทั้งสองได้จด
จำและนำมาถ่ายทอดให้กับศิษย์ให้วิทยาลัยนาฏศิลป์
อีกทอดหนึ่ง

กระบวนการทำร่ำชุดคุณลักษณะไม่สมมีลักษณะ
พิเศษที่แตกต่างไปจากทำร่ำชุดอื่น ๆ คือ การร่ำข้อตัว
หมายถึงผู้แสดงทั้งสองจะใช้ทำร่ำทำเดียวกันในลักษณะ
การประสานกลมกลืนกันไป ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความยาก
ลำบากในการร่ำทำเป็นอย่างยิ่ง จัดได้ว่าเป็นประเพณี

คือบิรุษ การร่ำทำในลักษณะนี้ปรากฏอยู่น้อยมาก
ในการแสดงทั่วไป

บทที่ใช้ประกอบการแสดง ได้มีการปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงต่างไปจากบทพระราชนิพนธ์ ในพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในบางส่วน
ไปบ้าง โดยเฉพาะเพลงหน้าพาทย์ และเพลงขับร้อง
รูปแบบของบทที่ใช้แสดงในปัจจุบันนี้ ดำเนินตาม
รูปแบบละครวังสวนกุหลาบ

ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดนี้ (สัญลักษณ์ - พระอุณรุท ออกร่ำ)

ร้องเพลงประหลิม

เลื่อนลอยมากลางอากาศ
แสงจันทร์จับองค์ภูวไนย
สีดาวจับเครื่องพระโสมฉาย
นวลพระองค์จับทรงกลดยา

โอภาสงามแข่งแสงไข
วิไลล้ำกว่านวลจันทร์
อร่ามพรายกว่าดาวในเวหา
รณารามเนื่อนวลนง

ร้องเพลงน้ำหุด

งามนางเป็นพาหุระอง
งามภูวนาถนึ่งดำรงทรง
คั่นหมอกออกเมฆมาไวไว
รีบเร่งเร็วมาในราตรี

ท่านองค์งามราชหงส์
คั่นองค์พรหมเมศวร์ฤทธิ
เทเวศวอริยอ้อมมี
หมายมุ่งบุรีวิวัฒนา

ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด

การแต่งกาย

พระอุณรุท แต่งยืนเครื่องพระ ใส่เสื้อแขนยาวสีเหลือง สวมขลุ่ย
นางศุภลักษณ์ แต่งยืนเครื่องนาง พ่มสีใบสองชาย สวมรัดเกล้าเปลว

ศุภลักษณ์อุ้มสม

วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ

เป็นการแสดงชุดหนึ่งในบทละครเรื่อง
อุณรุท บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เนื้อเรื่องอุณรุทนั้นเป็นที่แพร่หลายและรู้จักกัน
ดีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาในนามวรรณคดีสำคัญ เรื่อง
อุณรุทคำฉันท์ ประพันธ์โดยกวีที่ชื่อว่า ศรีปราชญ์ ซึ่ง
เชื่อกันว่าเป็นกวีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เรื่องอุณรุทคำฉันท์ นายชนิด อยู่โพธิ์ ได้
กล่าวไว้ในที่มาของเรื่องอุณรุทคำฉันท์มักกล่าวถึงถูกต้อง
ตรงกับที่ปรากฏในคัมภีร์วิษณุปุราณะ

เรื่องอุณรุท ที่นำมาแต่งเป็นบทสำหรับแสดง
ละคร ดำเนินเรื่องแตกต่างไปจากอุณรุทคำฉันท์บ้าง

แม้ชื่อตัวละครก็ผิดเพี้ยนไป เช่น พระอุณรุท เป็น
พระอุณรุท นางพิจิตรเลขา เป็นศุภลักษณ์

บทละครเรื่องอุณรุท นิยมใช้แสดงในรูปแบบ
การแสดงละครในซึ่งมีความวิจิตรบรรจงในเชิงนาฏศิลป์
มีความงดงามมาก และเป็นรูปแบบที่ได้รับการถ่ายทอด
สืบต่อมาตั้งแต่กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจวบจนปัจจุบัน

ทำรำชุดศุภลักษณ์อุ้มสมนี้ เชื่อกันว่าเป็น
ศิลปะการรำรำที่สืบทอดมาแต่รัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สืบทอดผ่านมาถึง
หม่อมครุฑม หม่อมครุฑแย้ม และคุณครูอึ้ง ท่านครู
ทั้งสามเป็นครูละคร คณะละครวังสวนกุหลาบใน
สมเด็จพระเจ้าฟ้าอภัยวงศ์ เดชวาท กรมหลวงนครราชสีมา

อ่านต่อปกหลังใน